

# Kroniek van het burgerlijk procesrecht

Jan-Willem Meijer, Jan van Nass & Floris Kaptein<sup>1</sup>

Deze kroniek belicht de belangrijkste ontwikkelingen van het afgelopen jaar, waaronder de inwerkingtreding van de Wet modernisering bewijsrecht per 1 januari 2025. Hoewel deze wet vooral codificatie en stroomlijning brengt, roept zij ook nieuwe vragen op, zoals het voortbestaan van het aannemelijkheidsvereiste. Daarnaast zijn er relevante uitspraken van de Hoge Raad over onder meer het recht op mondelinge behandeling, hoor en wederhoor, rechterlijke onpartijdigheid, het gezag van gewijsde en het verschoningsrecht. Verder komen procesrechtelijke thema's aan bod zoals de tweeconclusieregel, digitalisering, proceskosten en collectieve acties onder de WAMCA. Tot slot wordt ingegaan op adviezen voor een fundamentele herziening van het procesrecht, waaronder het opheffen van het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedures.

## Inleiding

Het burgerlijk procesrecht blijft in beweging. De belangrijkste ontwikkeling in dit kroniekjaar betreft ongetwijfeld de op 1 januari 2025 inwerking getreden Wet modernisering bewijsrecht. Hoewel het een grote aanpassing betreft moet nog worden bezien in hoeverre het de bewijslevering materieel zal beïnvloeden. Eerder lijkt sprake van codificatie van rechtspraak en het verder stroomlijnen van bewijslevering dan dat werkelijk sprake is van ingrijpende veranderingen. Zoals bij iedere wetswijziging leidt ook deze wel tot de nodige vragen waarvan de eerste de Hoge Raad inmiddels al heeft bereikt.<sup>2</sup> Voor het overige waren de ontwikkelingen ook dit kroniekjaar eerder graadueel dan ingrijpend van aard. Zo gaat de digitalisering van de rechtspraak onverminderd verder en blijft de rechtspraak werken aan het beperken van haar werkdruk door het stellen van eisen aan de omvang van processtukken. Voor de uitspraken van de Hoge Raad geldt in zekere zin hetzelfde: ook hier weinig grote wijzigingen en veeleer verduidelijking en aanscherping. Dat maakt de rechtspraak van de Hoge Raad niet minder belangwekkend, met name voor de praktijkjurist. Ook deze kroniekperiode heeft hij weer belangwekkende uitspraken gedaan waaronder op het gebied van het verschoningsrecht, het appelprocesrecht, het recht op hoor en wederhoor en de toepassing van de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie. Potentieel grotere veranderingen liggen mogelijk in het verschiet. Zo verscheen dit jaar een advies van de Adviescommissie voor burgerlijk recht om het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedures op te heffen. Daarnaast blijft met enige regelmaat opko-

men dat het appelprocesrecht zou moeten worden herzien, tot dusver zonder gevolg.

## Algemene beginselen

### *Recht op mondelinge behandeling*

Het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende recht op een mondelinge behandeling brengt mee dat een verzoek daartoe slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag worden afgewezen. Daarvoor is het noodzakelijk dat van de zijde van de wederpartij klemmende redenen worden aangevoerd tegen toewijzing van het verzoek of dat toewijzing van het verzoek strijdig zou zijn met de eisen van een goede procesorde. De rechter zal in die gevallen de redenen voor afwijzing van het verzoek uitdrukkelijk moeten vermelden en zijn beslissing deugdelijk moeten motiveren. Dat dat niet altijd gebeurt, tonen twee arresten uit de afgelopen periode. In HR 11 oktober 2024<sup>3</sup> verzoekt een partij in hoger beroep om een mondelinge behandeling, maar het hof ziet dat verzoek kennelijk over het hoofd en bepaalt een datum voor arrest. Dat arrest wordt voorafgaand aan het wijzen daarvan eerst nog herhaaldelijk aangehouden, onder meer op eenstemmig verzoek wegens schikkingsonderhandelingen. In cassatie klaagt eiseres over de overweging van het hof dat alle partijen arrest hebben gevraagd, en voorts dat het hof artikel 87 lid 8 Rv onjuist heeft toegepast. De Hoge Raad honoreert die klachten. Uit het enkele instemmen met, of niet protesteren tegen, een aanhouding in verband met een minnelijke oplossing valt geen verzoek tot het wijzen van arrest af te leiden, zodat de vaststelling dat ook eiseres

## Het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende recht op mondelinge behandeling brengt mee dat een verzoek daartoe slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag worden afgewezen

arrest heeft gevraagd onbegrijpelijk is. De Hoge Raad overweegt verder dat het hof de strekking van artikel 87 lid 8 Rv heeft miskend en dat op het verzoek van eiseres niet kenbaar is beslist.

Vergelijkbare rolperikelen doen zich voor in HR 5 september 2025.<sup>4</sup> Na memoriewisseling volgt in hoger beroep een tweede schriftelijke ronde. Nadat appellandant een akte heeft genomen, neemt geïntimeerde ogenschijnlijk geen antwoordakte en wordt haar verval verleend, waarna de zaak voor ‘beraad partijen’ wordt geplaatst. Appellandant heeft onder die omstandigheden geen behoefte aan een mondelinge behandeling en vraagt arrest, totdat veel later blijkt dat de antwoordakte weliswaar tijdig, maar bij het verkeerde hof is ingediend. De akte wordt maanden na dato opgenomen in het procesdossier, waarna appellandant alsnog om een mondelinge behandeling verzoekt. Op dat verzoek wordt niet beslist, en in plaats daarvan wordt arrest gewezen. De Hoge Raad oordeelt dat het verzoek tijdig is gedaan en dat daarop kenbaar had moeten worden beslist.

Het recht om een mondelinge behandeling of akte te verzoeken vervalt echter wanneer dat verzoek niet tijdig wordt gedaan. In HR 18 juli 2025<sup>5</sup> laat een partij de in het Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven voorgeschreven termijn voor ‘beraad partijen’ ongebruikt verstrijken. Onder die omstandigheden heeft die partij niet langer het recht te verzoeken om een mondelinge behandeling of om een akte te mogen nemen. De rechter kan een nadien gedaan verzoek om een mondelinge behandeling dan ook op die enkele grond afwijzen, en daarbij geldt niet de regel dat een verzoek om een mondelinge behandeling slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag worden afgewezen.

Een mondelinge behandeling hoeft op grond van HR 18 juli 2025<sup>6</sup> niet ambtshalve te worden gelast als het gaat om een vordering die in eerste aanleg op een strafzitting is behandeld als een vordering van een benadeelde partij. Eiseres in cassatie heeft in hoger beroep de termijn voor ‘beraad partijen’ ongebruikt laten verstrijken

en klaagt in cassatie dat ambtshalve een mondelinge behandeling had moeten worden gelast. De Hoge Raad oordeelt dat artikel 6 EVRM noch de eisen van een goede procesorde meebrengen dat de rechter in hoger beroep ambtshalve een mondelinge behandeling moet gelasten als het gaat om een vordering die in eerste aanleg op een strafzitting is behandeld als een vordering van een benadeelde partij. Dat geldt ook in een geval waarin in hoger beroep de eis wordt vermeerderd en in zoverre nog geen mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden.

Tot slot bevestigt HR 13 juni 2025<sup>7</sup> dat een mondelinge behandeling in beginsel ook een hybride karakter kunnen hebben, wat inhoudt dat een van de partijen niet fysiek maar via een videoverbinding deelneemt aan de zitting. Deze mogelijkheid bestond in het recente verleden al onder tijdelijke COVID-wetgeving, maar wordt nu in meer fundamentele zin vastgesteld. De bepalingen over de mondelinge behandeling (artikel 279 Rv voor de verzoekschriftprocedure en artikel 87 Rv voor de dagvaardingsprocedure) staan er niet aan in de weg dat een partij op eigen verzoek via een videoverbinding aan een fysieke zitting deelneemt, ook als de andere partij daartegen bezwaar maakt. Ook op grond van artikel 6 EVRM is die wijze van deelnemen aan een zitting geoorloofd, indien dat een legitiem doel dient en op zodanige wijze wordt georganiseerd dat het recht op een eerlijk proces is gewaarborgd. Een mondelinge behandeling waarbij alle partijen fysiek aanwezig zijn, verdient echter steeds de voorkeur en moet daarom het uitgangspunt zijn. De rechter die van een van de partijen een verzoek ontvangt om via een videoverbinding aan de mondelinge behandeling te mogen deelnemen, dient steeds na te gaan of dat verzoek een legitiem doel dient en of deelname op afstand van die partij op zodanige wijze kan worden georganiseerd dat het recht op een eerlijk proces is gewaarborgd. Bij dat laatste kan ook de aard van de procedure en de hoedanigheid van de verzoekende partij van belang zijn. Voorts dient de rechter een eventueel bezwaar van (een van) de andere partij(en) tegen toewijzing van het verzoek in zijn beoordeling te betrekken en daarop gemotiveerd te beslissen. Aanleiding voor het arrest is overigens een procedure tot onderbewindstelling. In een dergelijk geval is de fysieke aanwezigheid van de betrokkene van bijzonder belang en hoort de rechter de betrokkene in beginsel in fysieke aanwezigheid. Ervan uitgaande dat de betrokkene in staat is zijn mening kenbaar te maken, is dan ook slechts in bijzondere omstandigheden toelaatbaar dat deze via een videoverbinding aan de mondelinge behandeling deelneemt. Tegen die achtergrond heeft het hof zijn toestemming voor een hybride zitting niet voldoende gemotiveerd, aldus de Hoge Raad in de uitspraak van 13 juni 2025.

### Auteurs

1. Mr. drs. J.W.M.K. Meijer en mr. F.J.L. Kaptein zijn beiden (cassatie)advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek te Amsterdam, laatstgenoemde is tevens gastonderzoeker aan de Universiteit Leiden. Mr. J.C. van Nass is advocaat bij Ysquare te Amster-

dam. Bij wege van *disclosure* wijzen wij erop dat wij c.q. onze kantoren betrokken zijn geweest bij enkele in deze kroniek behandelde zaken. Met dank aan mr. Dani Yousif, Linda Korrel, mr. Tim Kluwen, mr. Ella Bouwmeester, mr. Jorg Blijdestein en Bart van Delden. Deze kroniek bestrijkt

(ongeveer) de periode van oktober 2024 tot en met oktober 2025.

### Noten

2. ECLI:NL:PHR:2025:996.  
3. ECLI:NL:HR:2024:1434, RvdW 2024/937.

4. ECLI:NL:HR:2025:1240, RvdW 2025/985.

5. ECLI:NL:HR:2025:1172, NJ 2025/249.

6. ECLI:NL:HR:2025:1153, NJ 2025/222.

7. ECLI:NL:HR:2025:902, RvdW 2025/766.

### **Hoor en wederhoor**

Het beginsel van hoor en wederhoor is een fundamenteel beginsel van het burgerlijk procesrecht. Dit beginsel houdt onder meer in dat de rechter zijn oordeel niet baseert op stellingen of producties waarover partijen zich niet voldoende hebben kunnen uitlaten. De Hoge Raad houdt hier in de afgelopen periode streng aan vast.

In HR 16 mei 2025<sup>8</sup> vindt tussen voormalige echtgenoten een complex partijdebat plaats over de hoofdverblijfplaats van hun minderjarige kinderen. Het hoofdverblijf wordt in beide feitelijke instanties aan de moeder toegekend, waarbij het hof op grond van stellingen van de man tijdens de mondelinge behandeling de moeder verplicht dichter bij de man te gaan wonen dan de rechtbank had geoordeeld. In cassatie klaagt de moeder dat het hof daarmee de tweeconclusieregel, althans het beginsel van hoor en wederhoor heeft geschonden. Gelet op de strekking van artikel 1:253a BW oordeelt de Hoge Raad dat van een schending van de tweeconclusieregel geen sprake is, maar dat het hof de vrouw wel in de gelegenheid had moeten stellen op de stellingen van de man te reageren.

Meer rechttoe rechtaan is de uitkomst van HR 11 juli 2025.<sup>9</sup> In een alimentatiegeschil baseert het hof zijn beslissing op een bij de laatste proceshandeling ingediende productie van de moeder over de vermogenspositie van de vader. Het hof mocht echter niet uitgaan van de juistheid van die stellingen of stukken, zonder de bewindvoerder van de vader in de gelegenheid te stellen daarop te reageren.

Het beginsel van hoor en wederhoor kan ook op gespannen voet komen te staan met de rechterlijke plicht van artikel 25 Rv om de rechtsgronden ambtshalve aan te vullen. De rechter is niet verplicht een dergelijke aanvulling eerst met partijen te bespreken, maar mag hen evenmin voor een ontoelaatbare verrassingsbeslissing stellen. In HR 20 december 2024<sup>10</sup> doet het hof dat laatste echter wel, door de grondslagen van het partijdebat in zo vergaande mate aan te vullen dat partijen daar, gelet op het verloop van het partijdebat, geen rekening mee behoeven te houden. Het hof had hen daarom eerst in de gelegenheid moeten stellen om op de ambtshalve bijgebrachte rechtsgrond te reageren.

Ook dient de rechter die overweegt terug te komen van een uitdrukkelijk en zonder voorbehoud gegeven bindende eindbeslissing, partijen in de gelegenheid te stellen zich daarover uit te laten. In HR 14 februari 2025<sup>11</sup> komt het hof bij eindarrest terug op een eindbeslissing over de toe te wijzen buitengerechtelijke incassokosten, zonder partijen die gelegenheid te hebben gegeven, waarna de Hoge Raad casseert. Dat is overigens contrair aan A-G Hartlief, die concludeert dat het terugkomen van de eindbeslissing onder deze omstandigheden kan worden opgevat als een 'geraden gevolgtrekking' van de schending van de waarheidsplicht van artikel 21 Rv door eiser.

### **Onpartijdigheid rechter**

HR 17 januari 2025<sup>12</sup> betreft het beoordelingskader van rechterlijke onpartijdigheid bij wrakingsverzoeken. Aanleiding is een medische tuchtklacht tegen een radioloog. Een van de lid-beroepsgenoten van het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg zit met de desbetreffende arts in een kleine werkgroep over tuchtrecht, in welk verband

de twee elkaar jaarlijks spreken. Volgens verzoekster staat dit aan diens onpartijdigheid in de weg. Het tuchtcollege wijst het wrakingsverzoek toe, omdat het lidmaatschap van deze kleine werkgroep de schijn kan wekken dat er tussen de twee artsen onvoldoende distantie is om het professioneel handelen van de één zonder vooringenomenheid te kunnen beoordelen. Het tuchtcollege acht de vrees van verzoekster daardoor objectief gerechtvaardigd, waarna de procureur-generaal cassatie in het belang der wet instelt.

## **De beoordeling van wrakingsgronden dient mede plaats te vinden tegen de achtergrond van artikel 6 lid 1 EVRM**

De Hoge Raad stelt voorop dat de beoordeling van wrakingsgronden mede dient plaats te vinden tegen de achtergrond van artikel 6 lid 1 EVRM, ook voor zover tuchtrechtspraak buiten het eigenlijke bereik van deze bepaling zou vallen. De Hoge Raad geeft vervolgens aan de hand van rechtspraak van het Europees Hof van de Rechten van de Mens een uitgebreid beoordelingskader van de onpartijdigheid van de rechter. Het EHRM maakt bij de beoordeling van dat criterium onderscheid tussen een subjectieve toets en een objectieve toets.

Bij de subjectieve toets wordt rekening gehouden met de persoonlijke overtuiging, het persoonlijke belang en het gedrag van een bepaalde rechter, dat wil zeggen of de rechter in een bepaalde zaak persoonlijke bevooroordeeldheid of vooringenomenheid koestert. Bij de objectieve toets wordt nagegaan of het gerecht zelf – en onder meer de samenstelling van het gerecht – voldoende waarborgen biedt om gerechtvaardigde twijfel over de onpartijdigheid van het gerecht uit te sluiten. Daarbij moet worden nagegaan of er, afgezien van het gedrag van de rechter, feiten kunnen worden vastgesteld die twijfel over zijn onpartijdigheid kunnen doen rijzen.

In deze procedure diende de wrakingskamer van het Centraal Tuchtcollege te beoordelen of de door verzoekster gestelde feiten haar vrees voor vooringenomenheid objectief rechtvaardigden. Daarbij kunnen de volgende omstandigheden van belang zijn: (i) de aard van de procedure, (ii) de wettelijke en buitenwettelijke normen over verschoning en wraking, waaronder de normen van het tuchtcollege in kwestie, (iii) de aard en intensiteit van de verhouding tussen een lid van een tuchtcollege en een andere betrokkene in de procedure, (iv) de positie van die andere betrokkene in de procedure (bijvoorbeeld: procespartij of overige procesdeelnemer), (v) het belang van specifieke deskundigheid in het tuchtcollege met het oog op de te beoordelen klacht, (vi) of specifieke deskundigheid op andere wijze in de procedure kan worden gewaarborgd, (vii) de omvang van de groep van mogelijke deskundige leden-beroepsgenoten, en (viii) of openheid is betracht

over omstandigheden die aanleiding zouden kunnen zijn voor de schijn van vooringenomenheid.

Met inachtneming van de beoordelingsvrijheid die aan het Centraal Tuchtcollege als wrakingsrechter toekomt, acht de Hoge Raad diens oordeel geen blijk geven van een onjuiste rechtsopvatting en te zeer verweven met waarderingen van feitelijke aard dat het voor het overige niet op juistheid kan worden onderzocht, waarbij de Hoge Raad ten overvloede ook vermeldt dat een wrakingsverzoek in deze omstandigheden niet altijd hoeft te worden toegewezen.

### **Toegang tot de (burgerlijke) rechter**

HR 1 november 2024<sup>13</sup> draait om een advocaat die wordt verdacht van deelname aan een criminele organisatie en van de schending van haar beroepsgeheim. De advocaat klaagt over de wijze waarop mogelijk verschoningsgerechtigde documenten zijn geselecteerd en in beslag zijn genomen door het Openbaar Ministerie op grond van artikel 98 Sv. Na de beslissing van de rechter-commissaris (R-C) dat de inbeslagneming is toegestaan, wendt de advocaat zich tot de burgerlijke rechter. Zonder succes, want de voorzieningenrechter en het hof wijzen de vorderingen van de advocaat af, omdat deze, gelet op de wettelijke verdeling van rechterlijke bevoegdheden tussen de strafrechter en de burgerlijke rechter en het gesloten stelsel van rechtsmiddelen, niet toewijsbaar zijn. In cassatie klaagt de advocaat dat het hof ten onrechte heeft geoordeeld dat het gesloten stelsel van rechtsmiddelen een rechtmatigheidsoordeel over de beslissingen van rechters-commissarissen in de weg staat. De Hoge Raad stelt als uitgangspunt dat de burgerlijke rechter krachtens artikel 112 lid 1 Gw in beginsel bevoegd is om alle vorderingen te behandelen, ook van publiekrechtelijke aard en zelfs wanneer een andere rechter bevoegd is om kennis te nemen van een geschil. Echter, wanneer de rechtsgang bij die andere rechter ter zake van het geschil voldoende rechtsbescherming biedt, dient de eiser of verzoeker niet-ontvankelijk te worden verklaard. Artikel 98 Sv bevat een eigen, adequaat rechtsbeschermingsmechanisme. De verschoningsgerechtigde kan beklag instellen tegen de beslissing van de rechter-commissaris om inbeslagneming dan wel kennisneming toe te staan. Bij dat beklag kan ook de wijze van selectie van gegevens in de beoordeling worden betrokken. Als het tot vervolging komt kan de verdachte zich in de strafzaak verweren tegen het gebruik van de desbetreffende gegevens. Daarom hoeft de burgerlijke rechter geen aanvullende rechtsbescherming te bieden. De voorzieningenrechter en het hof hebben de vorderingen van de advocaat dan ook terecht afgewezen, aldus de Hoge Raad.

Ook HR 11 april 2025<sup>14</sup> ziet op de vraag of een rol is weggelegd voor de burgerlijke rechter, in dit geval naast

een rechtsgang bij de bestuursrechter. In dit geval proberen enkele projectontwikkelaars via de civiele rechter in kort geding af te dwingen dat een stichting haar bestuursrechtelijke beroep tegen een aan hen verleende omgevingsvergunning intrekt omdat sprake is van misbruik van recht. Het hof heeft die vordering afgewezen. Ook hier oordeelt de Hoge Raad dat de burgerlijke rechter in beginsel bevoegd is om kennis te nemen van alle vorderingen, ook van publiekrechtelijke aard en evenzeer als een andere rechter bevoegd is, maar dat dit anders is als de rechtsgang bij die andere rechter voldoende rechtsbescherming biedt. De Hoge Raad oordeelt dat dit laatste in dit geval niet zo is. De projectontwikkelaars zijn namelijk op zoek naar een oplossing op korte termijn. De rechtsgang bij de bestuursrechter kan daar niet in voldoende mate in voorzien, aldus de Hoge Raad. De projectontwikkelaars zijn dan ook ontvankelijk. Hun cassatieberoep faalt echter.

### **Procesrecht algemeen**

Per 1 juli 2025 is een nieuwe regeling in werking getreden waarmee ook rechtbanken, in navolging van de gerechtshoven, grenzen stellen aan de omvang van processtukken (exclusief producties) in civiele zaken. Anders dan bij het hof geldt geen vast maximumaantal pagina's.<sup>15</sup> De aanpassing van drie landelijke procesreglementen beoogt de leesbaarheid en efficiëntie van de rechtspraak te bevorderen door de omvang van stukken af te stemmen op de aard, de complexiteit en het belang van de zaak. Processtukken van meer dan tien pagina's moeten voortaan een samenvatting en tussenkopjes bevatten, terwijl bij meer dan vijftientig pagina's kort moet worden gemotiveerd waarom die omvang noodzakelijk is. De rechter kan bovendien ingrijpen wanneer een processtuk onnodig lang is en kan een vervangend stuk bevelen.<sup>16</sup> Wij merken daarbij wel op dat de – strengere – paginalimiet zoals geldt in hoger beroep deels is gerechtvaardigd door het gegeven dat in hoger beroep kan worden voortgebouwd op het debat in eerste aanleg,<sup>17</sup> zodat de beoordelingsruimte van de eerste rechter reeds om die reden niet onbegrensd zou mogen zijn.

Kan een enkelvoudig rechtsprekende kantonrechter een kantonzaak doorverwijzen naar een meervoudige kamer van drie kantonrechters? Deze vraag wordt bevestigend beantwoord in HR 22 november 2024.<sup>18</sup> In het onderliggende geschil heeft een reiziger met succes een schadevergoeding gevorderd van KLM als gevolg van een vertraagde vlucht. Volgens de reiziger heeft de beslissing echter te lang geduurd, waardoor de redelijke termijn voor berechting is overschreden, waarop de reiziger € 500 schadevergoeding van de Nederlandse Staat vordert bij de kantonrechter. De kantonrechter overweegt dat deze zaak zich leent voor meervoudige behandeling, omdat de eiser

8. ECLI:NL:HR:2025:764, NJ 2025/153.

9. ECLI:NL:HR:2025:1130, RvdW 2025/844.

10. ECLI:NL:HR:2024:1888, RvdW 2025/123.

11. ECLI:NL:HR:2025:258, RvdW 2025/284.

12. ECLI:NL:HR:2025:87, RvdW 2025/170.

13. ECLI:NL:HR:2024:1560, NJ 2025/27, m.nt. P.A.M. Mevis.

14. ECLI:NL:HR:2025:560, NJ 2025/244, m.nt. L.A.D. Keus.

15. Het maximumaantal pagina's bij gerechtshoven voor een processtuk is 25 pagina's. Zie art. 2.13.1 Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij

de gerechtshoven en art. 1.1.1.10 Procesreglement verzoekschriftprocedures handels- en insolventiezaken gerechtshoven.

16. Art. 3.12 Landelijk procesreglement kort gedingen rechtbanken; art. 2.13 Landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de rechtbanken handel en kanton en art. 1.2.14 Landelijk procesreglement

verzoekschriftprocedures rechtbanken: kanton, handel en voorzieningenrechter.

17. Zie HR 3 juni 2022,

ECLI:NL:HR:2022:824, r.o. 3.3.5.

18. ECLI:NL:HR:2024:1724, RvdW 2024/1144.

onweersproken en met voorbeelden onderbouwd heeft gesteld dat de overschrijding van de beslistermijn in haar zaak niet op zichzelf staat. Daarmee is de te nemen beslissing in deze zaak mogelijk relevant voor andere, soortgelijke zaken. De wet kent echter geen mogelijkheid van meervoudige kantonrechtspraak – anders dan voor pachtzaken. Op grond van artikel 98 jo. artikel 15 lid 2 Rv kan een kantonrechter een zaak in bepaalde gevallen wel doorverwijzen indien hij van mening is dat deze ongeschikt is voor behandeling en beslissing door één rechter. Dat zijn – kort gezegd – gevallen waarin in één zaak meer vorderingen zijn ingesteld, dan wel sprake is van conventie en een reconventie of een hoofdzaak en een vrijwaringenzaak, waarin een van de vorderingen een zogenoemde aardzaak (als bedoeld in artikel 93 onder c of d Rv) is. De onderhavige zaak valt hier niet onder. De kantonrechter kiest er voor om de zaak tijdens de comparitie van partijen samen met twee andere kantonrechters te behandelen, maar wijst een enkelvoudig vonnis. Tegen dit oordeel stelt de P-G bij de Hoge Raad cassatie in belang der wet in. Kort gezegd betoogt zij dat de kantonrechter het recht, in het bijzonder artikel 15 lid 2 Rv, heeft geschonden door te oordelen dat deze zaak zich voor meervoudige behandeling leent, maar deze vervolgens niet naar een meervoudige kamer te verwijzen. De Hoge Raad gaat hier niet in mee. De wetgever heeft er in 2002 voor gekozen dat kantonzaken, met uitzondering van pachtzaken, enkelvoudig door een kantonrechter worden behandeld en beslist. Hoewel in het wetsvoorstel Evaluatiewet modernisering rechterlijke organisatie uit 2009 meervoudige kantonrechtspraak is voorgesteld, stuitte dit voorstel op bezwaren van de Eerste Kamer en is het wetsvoorstel niet ingevoerd. Ook in 2011 heeft de wetgever in de Wet herziening gerechtelijke kaart gekozen voor handhaving van de regel dat kantonzaken, met uitzondering van pachtzaken, enkelvoudig worden behandeld. Gelet op dit alles moet worden geconcludeerd dat de wet niet voorziet in de mogelijkheid van meervoudige kantonrechtspraak, behalve in pachtzaken. De kantonrechter heeft dan ook terecht geoordeeld dat meervoudige kantonrechtspraak niet mogelijk is.

HR 18 oktober 2024<sup>19</sup> gaat over de verplichting om een partij die in een dagvaardingsprocedure overweegt een rechtsmiddel in te stellen, desverzocht onverwijld een proces-verbaal van de mondelinge behandeling te verstrekken. De verzoeker heeft daar recht op en ook belang bij, omdat hij de inhoud van het proces-verbaal kan betrekken bij de beslissing om op bepaalde gronden wel of geen rechtsmiddel in te stellen. De Hoge Raad onderkende het recht en belang om een proces-verbaal onverwijld te ontvangen eerder al in het kader van een verzoekschriftprocedure. Hij oordeelde toen tevens dat verzuim daarvan niet tot vernietiging in cassatie van het bestreden arrest kan leiden. Wel brengt de omstandigheid dat ten tijde van het verstrijken van de cassatietermijn nog geen proces-verbaal is ontvangen, met zich dat de verzoeker zijn cassatiemiddel na ontvangst van dat proces-verbaal mag aanvullen. In deze procedure past de Hoge Raad die regels toe op de dagvaardingsprocedure. Hij overweegt ten overvloede dat artikel 90 lid 1 aanhef en onder a Rv bepaalt dat de rechter van de mondelinge behandeling proces-verbaal opmaakt indien hij dit ambtshalve of op verzoek van een partij die daarbij belang heeft, bepaalt. Artikel 90 lid 6 Rv bepaalt dat de grif-

fier zo spoedig mogelijk een afschrift van het proces-verbaal aan de eiser en de in het geding verschenen gedaagde verstrekt. Deze voorschriften strekken er onder meer toe dat een partij de inhoud van een proces-verbaal kan betrekken bij haar beslissing of, en zo ja op welke gronden, zij een rechtsmiddel zal instellen. Een partij die verzoekt om afgifte van een proces-verbaal omdat zij overweegt een rechtsmiddel in te stellen, moet geacht worden bij het opmaken van het proces-verbaal belang te hebben, en heeft er recht op dat het proces-verbaal zo spoedig mogelijk wordt verstrekt. Aan zo'n verzoek moet dan ook onverwijld worden voldaan.

HR 27 juni 2025<sup>20</sup> gaat over de mogelijkheid voor gecertificeerde instellingen in de zin van de Jeugdwet om zonder advocaat te procederen over voogdijverzoeken in de zin van artikel 1:283 BW. De Hoge Raad verduidelijkt dat deze vrijstelling van verplichte procesvertegenwoordiging niet alleen geldt voor het indienen van verzoekschriften, maar ook voor verweerschriften, en dat het artikel zich ook leent voor toepassing in een procedure waarin een ouder op de voet van artikel 1:274 lid 2 BW verzoekt met het gezag te worden belast over een minderjarige die op grond van artikel 1:302 lid 1 BW onder voogdij van een gecertificeerde instelling staat. De gecertificeerde instelling kan zich dus zonder procesvertegenwoordiging tot de rechter wenden in kwesties die verband houden met de uitoefening van de voogdij.

### ***Opheffing onderscheid dagvaardings- en verzoekschriftprocedure***

In reactie op de in 2023 aangekondigde verkenning van een eenvoudiger civiel procesrecht,<sup>21</sup> heeft de Adviescommissie voor burgerlijk procesrecht in december 2024 een uitgebreid advies uitgebracht waarin kort gezegd wordt geadviseerd dat een opheffing van het onderscheid tussen de dagvaardings- en de verzoekschriftprocedure goed mogelijk en wenselijk is voor de vereenvoudiging van het civiel procesrecht.<sup>22</sup> Hiermee zou een einde komen aan de dualiteit die sinds 1838 het burgerlijk procesrecht kenmerkt, ten gunste van een gestroomlijnde en toegankelijke rechtsgang. De nieuwe, uniforme basisprocedurevorm die voor alle vormen van geschilbeslechting zou moeten gaan gelden,<sup>23</sup> vangt dan aan met een uniforme procesinleiding en oproeping door het gerecht, waarmee het onderscheid tussen verzoekschrift en dagvaarding zou verdwijnen. De Adviescommissie heeft de gelegenheid aangegeven om tevens een 'algehele hercodificatie' van het burgerlijk procesrecht te bepleiten, met name om de belangrijkste regels van het procesrecht, waarvoor nu telkens rechtspraak en literatuur moeten worden geraadpleegd, in de wet neer te leggen.<sup>24</sup> Het advies bestrijkt vele onderwerpen en zal ongetwijfeld gaan dienen voor verdere gedachtevorming over de besproken onderwerpen en het bredere burgerlijk procesrecht. Zo betoogt de Adviescommissie dat de tweeconclusieregel niet zou moeten worden toegepast op grond van onaanvaardbaarheid gelet op de omstandigheden van het geval. Ook staat de Adviescommissie een vergemakkelijking voor van deelname door derden.<sup>25</sup>

Dat het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedures inderdaad tot problemen kan leiden, blijkt uit HR 4 april 2025.<sup>26</sup> In deze zaak draait het om de vraag of de kantonrechter bevoegd is om te beoor-

# De Adviescommissie heeft tevens een ‘algehele hercodificatie’ van het burgerlijk procesrecht bepleit, met name om de belangrijkste regels van het procesrecht, waarvoor nu telkens rechtspraak en literatuur moeten worden geraadpleegd, in de wet neer te leggen

delen of medewerking moet worden verleend aan de vestiging van een zogenoemd verzorgingsvruchtgebruik op grond van de artikelen 4:29 lid 1 BW en 4:30 lid 1 BW. De kantonrechter verklaarde zich onbevoegd nadat de echtgenote nakoming had gevorderd van twee stichtingen – die door de erflater als erfgenamen waren aangemerkt – tot het vestigen van een recht van vruchtgebruik op de echtelijke woning en andere goederen van de nalatenschap. Deze vorderingen vertegenwoordigen een waarde van meer dan € 25.000 en zien in feite op een vordering tot nakoming in de zin van artikel 3:296 BW, waardoor een dergelijke procedure met een dagvaarding moet worden ingeleid, aldus de kantonrechter. De Hoge Raad oordeelt anders. Hij stelt voorop dat uit artikel 4:29 lid 1 BW en 4:30 lid 1 BW inderdaad niet blijkt welke rechter nakoming bij de vestiging van een vruchtgebruik kan worden afgedwongen. De beslissing over een aantal andere, met het verzorgingsvruchtgebruik verband houdende kwesties is evenwel uitdrukkelijk aan de kantonrechter opgedragen. Het past volgens de Hoge Raad binnen het stelsel van afdeling 2 van titel 3 van Boek 4 BW om aan te nemen dat de kantonrechter ook de aangewezen rechter is voor de vorderingen van de echtgenote. Aangezien de door de Hoge Raad genoemde andere wettelijke regelingen de verzoekschriftprocedure is voorgeschreven, moet worden aangenomen dat dit ook geldt voor aanspraken tot vestiging van een verzorgingsvruchtgebruik op grond van de artikelen 4:29 lid 1 BW en 4:30 lid 1 BW.

## Onmiddellijkheidsbeginsel

Volgens vaste rechtspraak moet een rechterlijke beslissing die (mede) wordt genomen op grondslag van een mondelinge behandeling, behoudens bijzondere omstandigheden, worden gegeven door de rechter(s) ten overstaan van wie de mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden.<sup>27</sup> Hiermee wordt gewaarborgd dat hetgeen tijdens de mondelinge behandeling is behandeld uiteindelijk wordt meegenomen bij de rechterlijke beslissing. Bij de Ondernemingskamer bestaat de kamer uit

drie raadsheren, en twee raden. Een raad is geen rechter, maar een expert met een bijzondere deskundigheid op het gebied van bijvoorbeeld jaarrekeningen, waarderings- en governance. HR 24 januari 2025<sup>28</sup> maakt duidelijk dat de vaste rechtspraak ten aanzien van een rechtswissel ook geldt ten aanzien van de raden in procedures bij de Ondernemingskamer.

In HR 31 januari 2025<sup>29</sup> oordeelt de Hoge Raad over het onmiddellijkheidsbeginsel, dat inhoudt dat partijen recht hebben op een mondelinge behandeling ten overstaan van de rechters die over de zaak zullen beslissen. Dat recht geldt ook in een incident waarin over een beroep op het verschoningsrecht wordt beslist. Het gaat in een dergelijk incident niet om de waardering van bewijs na getuigenverhoren ten overstaan van een rechter- of raadsheer-commissaris, waarvoor artikel 155 Rv een specifieke regeling bevat, maar om een beroep van een getuige op verschoningsrecht, waarmee de getuige partij wordt in het daardoor ontstane incident. De getuige die partij is in een verschoningsrechtincident heeft er, net als alle partijen, belang bij dat hij zijn standpunten daaromtrent kan toelichten ten overstaan van de rechters die oordelen over de zaak, dat wil zeggen over zijn beroep op het verschoningsrecht. In dit geval heeft de getuige zijn beroep op het verschoningsrecht toegelicht ten overstaan van de raadsheer-commissaris. Nu de raadsheer-commissaris de zaak voor de beslissing in het verschoningsrechtincident heeft verwezen naar de meervoudige kamer, had aan de partijen, onder wie de getuige die zich op het verschoningsrecht heeft beroepen, de gelegenheid moeten worden gegeven een mondelinge behandeling te verzoeken ten overstaan van de meervoudige kamer die de beslissing zou geven.

## Gezag van gewijsde

Het leerstuk van het gezag van gewijsde (neergelegd in artikel 236 Rv) blijft ingewikkelde materie, zoals ook HR 25 april 2025<sup>30</sup> weer laat zien. De zaak betreft een rij-schouhouder die als gevolg van een auto-ongeluk blij-

19. ECLI:NL:HR:2024:1476, NJ 2024/316.

20. ECLI:NL:HR:2025:1011, NJ 2025/220 m.nt. S.F.M. Wortmann.

21. Bijlage 1 bij Kamerbrief d.d. 27 juni 2023 aangaande Aanpak versterking toegang tot het recht.

22. Adviescommissie voor Burgerlijk Procesrecht, Advies opheffing onderscheid dagvaardings- en verzoekschriftprocedure d.d. 23 december 2024.

23. Met uitzondering van bepaalde catego-

rieën zaken. De Commissie merkt op dat ook voor andere bijzondere categorieën in het wetboek afwijkende of aanvullende regelingen kunnen worden opgenomen ten opzichte van de algemene procedurevorm, zoals dat nu eveneens het geval is.

24. Zie het Advies, nrs. 13, 14 en 62.

25. A.I.M. van Mierlo, 'Opheffing van het onderscheid dagvaardings- en verzoekschriftprocedure', TCR 2025/2, p. 37 betoogt onder meer dat dit onderwerp

'zeker nadere studie' behoeft.

26. ECLI:NL:HR:2025:511, NJ 2025/266, m.nt. S. Perrick.

27. Vgl. HR 31 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3076, NJ 2015/181, m.nt. W.D.H. Asser (*Verhoeven c.s./Staat*); HR 15 april 2016; ECLI:NL:HR:2016:662, NJ 2019/144, m.nt. W.D.H. Asser; HR 22 december 2017, ECLI:NL:HR:2017:3259, RvdW 2018/86; HR 22 december 2017, ECLI:NL:HR:2017:3264, NJ 2019/145,

m.nt. W.D.H. Asser; HR 17 april 2020,

ECLI:NL:HR:2020:726, NJ 2022/87, m.nt. H.J. Snijders.

28. ECLI:NL:HR:2025:114, NJ 2025/55.

29. ECLI:NL:HR:2025:162, NJ 2025/127, m.nt. J. Legemaate.

30. ECLI:NL:HR:2025:667, RvdW 2025/638.

vend letsel aan zijn rug heeft opgelopen. Verzekeraar Klaverblad heeft als WAM-verzekeraar aansprakelijkheid erkend voor dit ongeval. In de eerste procedure heeft de rijschoolhouder een verklaring voor recht gevorderd dat hij (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt is geraakt door het ongeval. In deze procedure ging het om de vraag hoe belastbaar de rijschoolhouder nog is. Volgens hem werkt alleen morfine afdoende als pijnstillers, en het gebruik daarvan staat in de weg aan het doen van zijn werk. Volgens de verzekeringsarts volstaat een andere, minder verdovende pijnstillers ook. De rechtbank heeft deze conclusie overgenomen en op 13 november 2019 voor recht verklaard dat de rijschoolhouder gedeeltelijk arbeidsongeschikt is. Van dit vonnis is geen beroep ingesteld. In de tweede procedure heeft Klaverblad gevorderd voor recht te verklaren dat het vonnis van 13 november 2019 gezag van gewijsde heeft met betrekking tot het oordeel dat de rijschoolhouder op de datum van dat vonnis gedeeltelijk arbeidsongeschikt is voor het percentage zoals bepaald in dat vonnis, en dat dit gezag van gewijsde zich ook uitstrekt over de periode na het vonnis. Dit vormt de kern van het cassatieberoep: is al definitief – met gezag van gewijsde – beslist over de vraag naar de arbeidsongeschiktheid, of ligt deze vraag weer open omdat de omstandigheden zijn gewijzigd? De Hoge Raad overweegt dat beslissingen in een in kracht van gewijsde gegaan vonnis de betrokken partijen binden voor zover het de rechtsbetrekking in geschil betreft. In lijn met eerdere jurisprudentie volgt dat hetzelfde geschilpunt in een latere procedure niet opnieuw ter discussie kan worden gesteld.<sup>31</sup> Tegelijkertijd benadrukt de Hoge Raad dat dit moet worden onderscheiden van het geval waarin relevante omstandigheden voor de rechtsbetrekking zijn gewijzigd nádat de uitspraak in het eerste geding in kracht van gewijsde is gegaan. Om te beoordelen aan welke beslissingen uit het vonnis van 13 november 2019 gezag van gewijsde toekomt, komt het aan op de uitleg van het vonnis in het licht van de grondslag van de vordering van de rijschoolhouder en het processuele debat. Het hof heeft het vonnis zo uitgelegd dat daarin alleen is beslist over de afhankelijkheid van morfine als pijnbestrijding en heeft het daarbij van belang geacht dat de rechtbank het gebruik van morfine als pijnbestrijding niet noodzakelijk achtte. Volgens het hof staat deze beslissing er niet aan in de weg dat de rijschoolhouder een beroep doet op de omstandigheid dat bij hem na het vonnis een morfineafhankelijkheid is vastgesteld die maakt dat hij geen andere pijnstillers meer kan gebruiken en waardoor hem de rijbevoegdheid is ontzegd. Het gezag van gewijsde staat er volgens het hof niet aan in de weg dat de rijschoolhouder deze nieuwe feitelijke grondslag aan de rechter voorlegt. Deze uitleg acht de Hoge Raad niet onbegrijpelijk of ontoereikend gemotiveerd. Dat men hier ook anders over kan denken, blijkt uit de conclusie van A-G Hartlief. Hij legt het oordeel van de rechtbank zo uit dat daarin met gezag van gewijsde is vastgesteld dat de rijschoolhouder geen morfine nodig heeft ter bestrijding van zijn pijnklachten. Daarmee staat volgens hem vast dat het morfinegebruik niet relevant is voor het vaststellen van de arbeidsongeschiktheid, in die zin dat het morfinegebruik niet tot een grotere mate van arbeidsongeschiktheid kan leiden. Een later geconstateerde morfineafhankelijkheid

## Dit laat maar weer zien hoe ingewikkeld het is te beoordelen of een bepaald geschilpunt met gezag van gewijsde is beslist

doet er bij die stand van zaken niet meer toe, aldus A-G Hartlief. Het gezag van gewijsde staat er daarom volgens hem wel degelijk aan in de weg om dit geschilpunt opnieuw aan de orde te stellen. Dit laat maar weer zien hoe ingewikkeld het is te beoordelen of een bepaald geschilpunt met gezag van gewijsde is beslist.

### Kort geding

HR 25 oktober 2024<sup>32</sup> verduidelijkt de taak van de appelrechter in kortgedingzaken waarin reeds in verzet is geprocedeerd. In het desbetreffende kort geding had de voorzieningenrechter bij verstek en vervolgens in verzet meerdere vorderingen toegewezen, telkens met dwangsommen.<sup>33</sup> In hoger beroep overweegt het hof dat het spoedeisend belang bij de vorderingen was komen te vervallen. Het hof oordeelt dat de voorzieningenrechter de dwangsomveroordelingen daarom niet had mogen handhaven, zodat er geen dwangsommen zouden zijn verbeurd over de tussengelegen periode.<sup>34</sup> De Hoge Raad is het hier niet mee eens en casseert. Volgens de Hoge Raad staat vast dat in hoger beroep in kort geding de rechter steeds ambtshalve moet onderzoeken of op dát moment nog een spoedeisend belang bestaat bij de gevraagde voorziening.<sup>35</sup> Ontbreekt dat spoedeisende belang, dan moet de vordering in beginsel worden afgewezen. Toch is daarmee de kous niet af. Ook als het spoedeisend belang in hoger beroep inmiddels is weggevallen, kan het vonnis in eerste aanleg toen terecht zijn geweest. Daarom moet de appelrechter óók beoordelen of de toewijzing in eerste aanleg destijds terecht was, binnen de omvang van het hoger beroep en de aangevoerde grieven. Die beoordeling dient plaats te vinden naar de situatie ten tijde van het eerste vonnis, met dien verstande dat het vereiste spoedeisend belang toen aanwezig moet zijn geweest. Specifiek voor een verzetprocedure geldt dat de voorzieningenrechter ambtshalve moet toetsen of ten tijde van het verstekvonnis een spoedeisend belang bestond. Was dat het geval en was de oorspronkelijke toewijzing inhoudelijk juist, dan dient de rechter in verzet die veroordeling te handhaven voor de periode tot aan het vonnis.

### Grenzen van de rechtsstrijd

In de afgelopen kroniekperiode heeft de Hoge Raad verschillende uitspraken gedaan over de grenzen van de rechtsstrijd. Artikel 24 lid 1 Rv bepaalt dat de rechter de zaak onderzoekt en beslist op de grondslag van hetgeen partijen aan hun vordering, verzoek of verweer ten gronde hebben gelegd, tenzij de wet anders voorschrijft. Daarnaast bepaalt lid 2 van hetzelfde artikel dat de rechter binnen de grenzen van de rechtsstrijd ambtshalve met

partijen de grondslag van hun vordering, verzoek of weer kan bespreken. De rechter dient dus binnen de rechtsstrijd van partijen te blijven. Dat houdt in dat hij enkel kan beslissen op de feiten en stellingen die door partijen onderdeel zijn gemaakt van de procedure en dat hij enkel beslist over datgene wat ter discussie staat tussen partijen.<sup>36</sup>

HR 21 maart 2025<sup>37</sup> gaat over een geval dat op het eerste punt mis is gegaan. Twee broers hebben een geschil over de nalatenschap van hun moeder en daarmee samenhangend over de legitieme portie van een van hen. Meer in het bijzonder gaat het erom of het toetreden van de moeder tot de vof van de ene zoon – die zij tot enig erfgenaam heeft benoemd – en het inbrengen van de onroerende zaken in deze vof moet worden beschouwd als een gift. Volgens het hof is dat inderdaad het geval, omdat de onroerende zaken als beleggingen van de moeder moeten worden aangemerkt en niet als ondernemingsvermogen. Daarmee is het hof echter buiten de rechtsstrijd van partijen getreden. De zoon die aanspraak maakt op zijn legitieme portie heeft namelijk niet betoogd dat sprake is van beleggingen.

Ook in HR 11 april 2025<sup>38</sup> heeft het hof ten onrechte de stellingen van een van de partijen aangevuld. In cassatie gaat het om de vraag of een advocaat reeds aan haar betaalde declaraties moet terugbetalen aan een cliënt nadat de overeenkomst is vernietigd. Het hof heeft in de stellingen van de advocaat gelezen dat zij zich heeft beroepen op het standpunt dat terugbetaling naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. Die lezing gaat de Hoge Raad te ver. De gedingstukken laten volgens de Hoge Raad geen andere uitleg toedan dat de advocaat niet heeft betoogd dat zij, indien de overeenkomst van opdracht tussen haar en haar cliënt zou worden vernietigd, niet gehouden zou zijn de reeds door haar cliënt betaalde declaraties terug te betalen. Het oordeel van het hof is daarom, hetzij gebaseerd op een onbegrijpelijke uitleg van de gedingstukken, hetzij dat sprake is van een aanvulling van de feitelijke grondslag in strijd met artikel 24 Rv, aldus de Hoge Raad.<sup>39</sup>

HR 14 februari 2025<sup>40</sup> gaat over een geval dat is misgegaan doordat het hof onvoldoende acht heeft geslagen op wat tussen partijen wel en niet in geschil is. In deze procedure twisten twee voormalige echtelieden over de verdeling van de gemeenschap, in het bijzonder over de vraag aan wie van partijen de opbrengst van de verkoop van aandelen in een BV toekomt. Het hof heeft daarover geoordeeld dat het deel van de verkoopopbrengst dat bestaat uit uitgekeerd dividend inkomen betreft en dat dit inkomen op grond van de huwelijkse voorwaarden tussen partijen moet worden verdeeld. Noch de man, noch de vrouw heeft de dividenuitkering echter als inko-

men aangemerkt. Zij zijn het juist eens dat het dividend behoort tot de verkoopopbrengst. Het hof had moeten beoordelen of de verkoopopbrengst – bestaande uit de koopsom voor de aandelen én de dividenuitkering – behoort tot het vermogen van de man dat op grond van de huwelijkse voorwaarden buiten de finale afrekening blijft. Het hof is dan ook met zijn oordeel buiten de rechtsstrijd van partijen getreden.

Op grond van artikel 10:2 BW moet de rechter conflictregels en het door die regels aangewezen recht ambtshalve toepassen. In hoger beroep brengt het grievenstelsel echter mee dat de appelrechter – behoudens in geval van regels van openbare orde waarvan hier geen sprake is – slechts tot ambtshalve toepassing van rechtsregels mag komen binnen het door de grieven ontsloten gebied. In HR 4 juli 2025<sup>41</sup> heeft het hof dit miskend. In eerste aanleg zijn partijen in eerste instantie stilzwijgend uitgegaan van de toepasselijkheid van Pools recht. Vervolgens heeft de rechtbank uit eigen beweging Pools recht toegepast. In hoger beroep is gegriefd tegen de wijze waarop het Poolse recht is toegepast. Volgens het hof brengt dit mee dat het op grond van de positieve zijde van de devolutieve werking ook moet beoordelen of Pools recht van toepassing is. Dat betreft volgens het hof namelijk een vraag die voorafgaat aan de beoordeling of het toepasselijke recht juist is toegepast en behoort daarmee tot het door de slaggende grief ontsloten gebied. Uit het tussenvonnis blijkt volgens het hof dat de vraag naar het toepasselijke recht ook deel uitmaakte van het partijdebat. Vervolgens heeft het hof Nederlands recht toegepast en de vorderingen afgewezen. De Hoge Raad vernietigt. De vraag naar toepasselijk recht maakte volgens hem geen deel uit van het partijdebat bij de rechtbank en in hoger beroep is er geen grief gericht tegen het oordeel van de rechtbank hierover. Bij die stand van zaken brengt de devolutieve werking van het hoger beroep, anders dan het hof heeft geoordeeld, niet mee dat het hof bij gegrondbevinding van die grief ambtshalve kon toekomen aan een eigen oordeel over het toepasselijk recht.

### Dwangsom

Aan een veroordeling in een procedure kan een dwangsom worden verbonden om te bevorderen dat wordt voldaan aan de veroordeling. De uitspraak waarbij de dwangsomveroordeling is uitgesproken geeft de dwangsomschuldeiser een executoriale titel voor de inning van de dwangsommen (artikel 611c Rv). Of en zo ja hoeveel dwangsommen verschuldigd zijn, volgt evenwel niet uit de uitspraak waarbij zij zijn opgelegd. Niet zelden ontstaat er dan ook een geschil over de vraag of de gevorderde dwangsommen daadwerkelijk verschuldigd zijn, veelal in de vorm van een door de dwangsomschuldenaar aanhan-

31. HR 18 december 2020, ECLI:NL:HR:2020:2099, NJ 2022/129, m.nt. H.J. Snijders, r.o. 3.1.4.

32. ECLI:NL:HR:2024:1541, RvdW 2024/1009.

33. Rb. Rotterdam 1 februari, ECLI:NL:RBROT:2021:939; en Rb. Rotterdam 31 mei 2021,

ECLI:NL:RBROT:2021:7869.

34. Hof Den Haag 23 mei 2023, ECLI:NL:GHDHA:2023:1029, r.o. 4.3.

35. HR 2 februari 1968, ECLI:NL:HR:1968:AB3472, NJ 1968/62; en HR 31 mei 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE3437, NJ 2003/343, m.nt. H.J. Snijders, r.o. 3.4.

36. GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 24 Rv, aant. 5.5.

37. ECLI:NL:HR:2025:437, NJ 2025/104.

38. ECLI:NL:HR:2025:557, NJB 2025/806.

39. Zie voor een vergelijkbare casus HR 9 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:727, RvdW 2025/643 waar het hof een beroep op de klachtplicht leest waar de gedingstuk-

ken geen steun bieden voor die lezing.

40. ECLI:NL:HR:2025:261, RvdW 2025/287.

41. HR 4 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1093, NJ 2025/192.

### Als de dwangsomschuldenaar een executiegeschil aanhangig maakt is geen sprake van het instellen van een eis als bedoeld in 3:316 lid 1 BW

gig gemaakt executiegeschil om de tenuitvoerlegging van de dwangsommen te schorsen of te staken. Daarbij kan een belangrijke vraag zijn of de dwangsommen niet inmiddels zijn verjaard. Dat kan eenvoudig gebeuren, omdat dwangsommen op grond van artikel 611g lid 1 Rv al na zes maanden na de dag waarop zij zijn verbeurd verjaren, tenzij de verjaring tijdig wordt gestuit.<sup>42</sup> Deze vraag speelt ook in het arrest van de Hoge Raad van 20 december 2024.<sup>43</sup> In deze zaak heeft het hof in een door de dwangsomschuldenaar geëntameerd executiegeschil geoordeeld dat de termijn van artikel 611g Rv niet geldt. In eerste aanleg is namelijk door de voorzieningenrechter geoordeeld over de hoogte van de verschuldigde dwangsommen. De voorzieningenrechter heeft geoordeeld dat het de dwangsomschuldeiser is verboden een eerder vonnis ten uitvoer te leggen, voor zover het ten aanzien van de dwangsommen een bedrag van € 37.500 te boven gaat. Aldus is het verjaringsregime van artikel 3:324 BW van toepassing, op grond waarvan de bevoegdheid tot tenuitvoerlegging (pas) verjaart na verloop van twintig jaar. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof. Hij overweegt dat de verjaring van dwangsommen op grond van artikel 3:316 lid 1 BW onder andere wordt gestuit door het instellen van een eis, alsmede door iedere andere daad van rechtsvervolgning door de dwangsomschuldeiser, die in de vereiste vorm geschiedt. Leidt deze eis van de dwangsomschuldeiser tot toewijzing in een voor tenuitvoerlegging vatbare uitspraak dan geldt voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak inderdaad de verjaringstermijn van artikel 3:324 lid 1 BW. Dat is evenwel anders als de dwangsomschuldenaar een executiegeschil aanhangig maakt om de tenuitvoerlegging te laten schorsen of te doen staken, zoals in het onderhavige geval. In zo'n geval is geen sprake van het instellen van een eis zoals bedoeld in artikel 3:316 lid 1 BW, die de verjaringstermijn van artikel 611g lid 1 Rv stuit. Aan het vonnis waarbij op zo'n vordering van de dwangsomschuldenaar is beslist, ontleent de dwangsomschuldeiser ook niet de bevoegdheid tot tenuitvoerlegging van dwangsommen, en van een uitspraak in de zin van artikel 3:324 lid 1 BW is dan ook geen sprake. Het oordeel van het hof dat als gevolg van de uitspraak van de voorzieningenrechter het verjaringsregime van artikel 3:324 BW van toepassing is, is dan ook onjuist, aldus nog steeds de Hoge Raad.

#### **Oproeping belanghebbende**

Het begrip *belanghebbende* is voor familieverzoekschrift-procedures omschreven in artikel 798 Rv.<sup>44</sup> Het gaat hier om degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft. Iemand die slechts een indirect belang heeft, is dus geen belanghebbende. Tot de in die bepaling beschermde rechten of verplichtingen

behoren de rechten die worden beschermd door internationale verdragen, zoals het EVRM en het Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, voor zover daarop door een burger in rechte rechtstreeks een beroep kan worden gedaan. Uit de rechtspraak van het EHRM volgt dat iemand die aanspraak kan maken op bescherming van zijn familie- en gezinsleven dan wel zijn privéleven, er tevens aanspraak op kan maken dat hij in voldoende mate betrokken wordt in het besluitvormingsproces dat tot een inmenging daarin kan leiden. Die aanspraak ziet ook op gerechtelijke procedures. De mate waarin dit moet gebeuren, is afhankelijk van de bijzondere omstandigheden van het geval en de aard en de mate van ingrijpendheid van de te nemen maatregelen. Dit alles brengt met zich zoals de Hoge Raad uiteenzet in zijn uitspraak van 15 november 2024<sup>45</sup> dat de kring van belanghebbenden niet in algemene zin kan worden afgebakend. Welke persoon of instelling als belanghebbende heeft te gelden, wordt enerzijds bepaald door het onderwerp van de zaak en – anderzijds – door de rechten of verplichtingen waarop de betrokkene zich beroept. Alleen in die gevallen waarin de rechten of verplichtingen waarop de betrokkene zich beroept, rechtstreeks door de rechterlijke beslissing worden geraakt, is deze betrokkene een belanghebbende in die zaak.<sup>46</sup>

#### **Proceskosten**

Artikel 237 lid 1 Rv bepaalt dat de partij die in het ongelijk wordt gesteld, in de kosten wordt veroordeeld. De kosten mogen echter onder meer geheel of gedeeltelijk worden gecompenseerd indien partijen over en weer op enkele punten in het ongelijk zijn gesteld. Ook kan de rechter de kosten die nodeloos werden aangewend of veroorzaakt, voor rekening laten van de partij die deze kosten aanwendde of veroorzaakte. Deze kroniekperiode kent een aantal uitspraken die zien op deze regels.

In vier samenhangende zaken oordeelt de Hoge Raad onder meer over de begrijpelijkheid van uitgesproken proceskostenveroordelingen. In de desbetreffende zaken had het hof de proceskosten in hoger beroep gecompenseerd op de grond dat partijen deels in het gelijk, deels in het ongelijk zijn gesteld. Het hof heeft echter ook geoordeeld dat de eerste rechter eiseres tot cassatie terecht in de proceskosten van de eerste aanleg heeft veroordeeld, terwijl de vorderingen in eerste aanleg en in hoger beroep grotendeels gelijkkluidend zijn. 's Hof's oordeel is daarom onbegrijpelijk, aldus de Hoge Raad, waarna hij de zaken zelf afdoet door de proceskosten in eerste aanleg alsnog te compenseren.<sup>47</sup>

De genoemde regel dat nodeloos aangewende of veroorzaakte kosten voor rekening kunnen worden gelaten van de partij die deze kosten aanwendde of veroorzaakte, mag niet worden toegepast in het geval van de verwerping van een door geïntimeerde zekerheidshalve ingesteld incidenteel hoger beroep waarin verweren aan de orde werden gesteld. In dat geval mag de incidenteel appelland niet worden veroordeeld in de proceskosten van dat incidenteel hoger beroep. Deze regel houdt verband met het doel van de (positieve zijde van de) devolutieve werking van het hoger beroep, op grond waarvan een in eerste aanleg verworpen of buiten behandeling gebleven verweer dat in hoger beroep is gehandhaafd, door de appelrechter

opnieuw, onderscheidenlijk alsnog wordt onderzocht, voor zover het hoger beroep de toewijsbaarheid van de vordering opnieuw aan de orde stelt. Dit heeft onder meer tot doel de geïntimeerde te beschermen, die daardoor wordt behoed voor de nadelige gevolgen van het niet-instellen van incidenteel beroep zijnerzijds. Hoewel een incidenteel hoger beroep, waarin in eerste aanleg verworpen of onbehandeld gelaten verweren onder de aandacht van de appelrechter worden gebracht, dus niet nodig zou moeten zijn, zijn de kosten voor dat incidenteel appel niet node-loos gemaakt of veroorzaakt. Met de eerdergenoemde bescherming van de geïntimeerde strookt niet, aldus de Hoge Raad sinds lange tijd,<sup>48</sup> dat de geïntimeerde die ter voorkoming van onzekerheid over de vraag of het betreffende verweer opnieuw of alsnog aan de orde zal komen – en derhalve in zoverre niet zonder belang – ter zake van dit verweer incidenteel appelleert, in dit appel niet-ontvankelijk zou kunnen worden verklaard op de grond dat

## De omstandigheid dat een partij die in eerste aanleg in het gelijk is gesteld in de vorm van een incidenteel hoger beroep verweer voert, mag er niet ertoe leiden dat zij in de kosten wordt veroordeeld

de appelrechter uiteindelijk tot het oordeel komt dat het betreffende verweer ook zonder dit appel kan worden behandeld. Dit brengt ook mee, aldus nog steeds de Hoge Raad, dat er geen grond is voor een kostenveroordeling in het incidentele appel, noch ook grond om de kosten van het incidentele appel als node-loos gemaakt of veroorzaakt

te beschouwen.<sup>49</sup> Kortere gezegd: de incidenteel appellante die geen wijziging van het dictum nastreeft maar zekerheidshalve verweren aanvoert in de vorm van een incidenteel hoger beroep, mag niet in de kosten van het incidenteel appel worden veroordeeld.<sup>50</sup> Twee uitspraken van 23 mei 2025 respectievelijk 31 oktober 2025 herinneren aan deze bestendige regel: de omstandigheid dat een partij die in eerste aanleg in het gelijk is gesteld in de vorm van een incidenteel hoger beroep verweer voert, mag niet ertoe leiden dat zij in de kosten wordt veroordeeld (dus ook niet bij de verwerping van het incidentele hoger beroep). Ook in deze zaken doet de Hoge Raad de zaak zelf af door de uitgesproken kostenveroordeling in het incidenteel appel te vernietigen en geen nieuwe veroordeling in dat appel uit te spreken.<sup>51</sup>

In twee prejudiciële beslissingen van de Hoge Raad<sup>52</sup> stond centraal een beding in een huurovereenkomst dat bepaalde dat '[a]lle voor de uitvoering van deze overeenkomst gemaakte kosten, waaronder begrepen administratiekosten, alsook alle gerechtelijke en buitengerechtelijke kosten, die verhuurder maakt in geval van niet nakoming van enige bepaling van deze overeenkomst of de wet door huurder, [...] voor rekening [zijn] van huurder'. De Hoge Raad beoordeelt de vraag of dit een oneerlijk beding is in de zin van Richtlijn 93/13/EEG (de Richtlijn oneerlijke bedingen) en daarmee een vernietigbaar beding, en de vraag of vernietiging van het beding meebrengt dat de rechter de huurder evenmin op de voet van artikel 237 Rv in de proceskosten kan veroordelen. Wat betreft de eerste vraag wijst de Hoge Raad erop dat de proceskosten voor een veroordeling op de voet van artikel 237 Rv in de regel aan de hand van het liquidatietarief worden vastgesteld en de 'van kleur verschoten' buitengerechtelijke kosten omvatten (artikel 241 Rv jo. artikel 6:96 lid 2 BW), zodat het bedrag van de proceskostenveroordeling vaak lager is dan de werkelijke kosten die de in het gelijk gestelde partij aan de procedure heeft besteed. Over deze begrenzing van de omvang van de proceskostenveroordeling overweegt de Hoge Raad dat hiermee wordt bijgedragen aan de toegang tot de rechter, omdat daarmee wordt tegengegaan dat een partij afziet van het instellen van een vordering of van het voeren van verweer uit vrees voor het risico van een hoge proceskostenveroordeling. Tot slot wijst

42. Zie voor de toepassing van artikel 611g Rv ook HR 20 december 2024, ECLI:NL:HR:2024:1894, RvdW 2025/125 waarbij het hof naliet om in te gaan op essentiële stellingen ten aanzien van de verjaring van de dwangsommen.

43. ECLI:NL:HR:2024:1904, RvdW 2025/112.

44. Zie ook het Procesreglement overige (Boek 1) waarin artikel per artikel staat beschreven wie in elk geval moet worden aangemerkt als belanghebbende. Voor de gerechtelijke vaststelling van het ouderschap (artikel 1:207 BW) betreft dit: dege-  
ne op wie het verzoek betrekking heeft, de minderjarige, de aangewezen vader of – indien deze vader is overleden – diens

afstammelingen en de moeder. In HR 4 oktober 2024 staat de vraag centraal of bij een verzoek tot vaststelling van het vaderschap van een overleden man, de weduwe (niet-moeder) als belanghebbende kan worden aangemerkt. De Hoge Raad oordeelt dat de vrouw geen rechtstreeks belang heeft en dus geen belanghebbende in de zin van artikel 798 Rv is en bevestigt hierbij zijn uitspraak uit 2013. Dat de vrouw in haar vermogensrechtelijke belang als erfgenaam van de man wordt geraakt bij de vaststelling van het vaderschap ten aanzien van de zoon, leidt niet tot een ander oordeel.

45. ECLI:NL:HR:2024:1667, NJ 2024/349.

46. Met enige regelmaat wordt tot aan de

Hoge Raad geprocedeerd over de vraag wie als belanghebbende kan worden aangemerkt. In HR 3 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1450, RvdW 2025/1071 oordeelt de Hoge Raad dat de echtgenote niet als belanghebbende in het kader van een verzoek tot machtiging tot opname en verblijf op grond van de Wet zorg en dwang (Wzd) kan worden aangemerkt.

47. HR 29 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1761, RvdW 2025/7. Zie voorts ECLI:NL:HR:2024:1709; ECLI:NL:HR:2024:1761; ECLI:NL:HR:2024:1762; ECLI:NL:HR:2024:1763.

48. HR 10 juni 1988, ECLI:NL:HR:1988:AC1506, NJ 1989/30,

m.nt. J.B.M. Vranken.

49. HR 10 juni 1988, ECLI:NL:HR:1988:AC1506, NJ 1989/30, m.nt. J.B.M. Vranken.

50. HR 14 december 2018, ECLI:NL:HR:2018:2262, NJ 2019/21, r.o. 4.3.2.

51. ECLI:NL:HR:2025:801, NJ 2025/154, r.o. 4.2.1; en HR 31 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1631, r.o. 4.3.

52. HR 23 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:820, NJ 2025/186; m.nt. C.M.D.S. Pavillon en HR 4 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1081, NJ 2025/187, m.nt. C.M.D.S. Pavillon.

de Hoge Raad erop dat een veroordeling in de werkelijke proceskosten slechts kan plaatsvinden in buitengewone omstandigheden, zoals misbruik van procesrecht of onrechtmatig handelen, waarbij terughoudendheid past gelet op het recht op toegang tot de rechter, dat mede gewaarborgd wordt door artikel 6 EVRM. Hierna oordeelt de Hoge Raad kort gezegd dat het proceskostenbeding oneerlijk (en dus vernietigbaar) is, onder meer omdat het de begrenzing wegneemt die besloten ligt in het wettelijk stelsel van de proceskostenveroordeling. Wat betreft de hierop volgende vraag of vernietiging van het beding meebrengt dat de rechter de huurder evenmin op de voet van artikel 237 Rv in de proceskosten kan veroordelen, overweegt de Hoge Raad, kort samengevat, dat uit de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie niet met zekerheid valt af te leiden wat het antwoord op deze vraag is. Daarom stelt de Hoge Raad deze vraag aan het Hof van Justitie.

### **Collectieve actie/WAMCA**

De ontwikkeling van het collectieve actierecht gaat gestaag verder, zowel binnen als buiten de rechtszaal. De Rechtbank Amsterdam had in oktober 2024 de primeur om voor het eerst na inhoudelijke behandeling een eindvonnis in een collectieve schadevergoedingsactie te wijzen. In de zaak van Stichting NUON-claim tegen Vattenfall (voorheen NUON) stelde de stichting dat Vattenfall bij de levering van elektriciteit ten onrechte bepaalde kosten in rekening bracht aan zakelijke klanten. De rechtbank oordeelde dat Vattenfall die kosten in rekening mocht brengen en wees alle vorderingen af.<sup>53</sup> Bijna zes jaar na de inwerkingtreding van de door de WAMCA gebrachte regeling (in artikel 3:305a BW en Rv) wachten we daarmee nog steeds op de eerste collectieve schadeafwikkeling die door de rechter is vastgesteld. In de tussentijd moeten we het doen met het proefschrift van Barbiers, die dit voorjaar in Nijmegen promoveerde op de beoordeling en afwikkeling van schade door de rechter in collectieve acties.<sup>54</sup>

Nog een primeur: inmiddels heeft de Hoge Raad arrest gewezen in de eerste cassatiezaak waarin de toepassing van de WAMCA vaststond.<sup>55</sup> In de zaak van Stichting Bureau Clara Wichmann e.a. oordeelde de Hoge Raad dat de Staat niet verplicht is om anticonceptie kosteloos te maken voor meerderjarige vrouwen.<sup>56</sup> Voor de processualisten is de overweging ten overvloede over artikel 1018c lid 1 en 2 Rv interessant. Artikel 1018c lid 1 Rv schrijft voor dat de dagvaarding in een WAMCA-procedure enkele aanvullende gegevens moet bevatten, zoals een omschrijving van de personen tot bescherming van wier belangen de collectieve vordering strekt. Artikel 1018c lid 2 Rv schrijft voor dat de eiser het exploit van dagvaarding op straffe van niet-ontvankelijkheid binnen twee dagen na de dag van dagvaarding bij de griffie moet indienen, onder gelijktijdige aantekening van de dagvaarding in het cen-

traal register voor collectieve acties. Die aantekening moet vergezeld gaan van een uittreksel van de dagvaarding. De vraag was in hoeverre deze voorschriften ook in hoger beroep en cassatie gelden. Het Hof Den Haag oordeelde in een andere zaak al dat artikel 1018c lid 1 en 2 Rv alleen van toepassing zijn in WAMCA-procedures in eerste aanleg.<sup>57</sup> De Hoge Raad komt tot hetzelfde oordeel.

In een sprongcassatie tegen een vonnis van de Rechtbank Amsterdam in de collectieve schadevergoedingsactie tegen Apple wees de Hoge Raad niet veel later zijn tweede WAMCA-arrest.<sup>58</sup> In cassatie ging het met name om de uitleg van artikel 1018d Rv. De uitkomst van de WAMCA-procedure bindt niet alleen de procespartijen, maar ook de personen in de nauw omschreven groep voor wier belangen de belangenorganisatie in de procedure opkomt. Als gevolg van deze uitbreiding van het gezag van gewijsde kan over een bepaalde gebeurtenis slechts één collectieve actie plaatsvinden.<sup>59</sup> Om te voorkomen dat de eerste belangenorganisatie die over een bepaalde gebeurtenis een collectieve actie instelt automatisch de enige belangenorganisatie is die hierover kan procederen, bevat artikel 1018d Rv een regeling op basis waarvan andere belangenorganisaties kunnen 'aanhaken' bij een ingestelde collectieve actie. Uit alle ontvankelijke belangenorganisaties wijst de rechter vervolgens een exclusieve belangenbehartiger aan. Artikel 1018d lid 1 Rv bepaalt daartoe dat een 'concurrerende' belangenorganisatie binnen drie maanden na aantekening in het register van de collectieve actie van de eerste belangenorganisatie, ook een vordering mag instellen 'voor dezelfde gebeurtenis of gebeurtenissen' en 'over gelijksoortige feitelijke en rechtsvragen'. Artikel 1018d lid 2 Rv schrijft voor dat de rechter de driemaandentermijn kan verlengen met maximaal drie maanden als een andere belangenorganisatie binnen een maand na de aantekening van de eerste actie laat weten ook een actie te willen instellen, maar dat de termijn van drie maanden niet volstaat.

In de zaak tegen Apple had de Stichting Right to Consumer Justice (RCJ) als eerste belangenorganisatie een dagvaarding uitgebracht. Stichting App Store Claims (ASC) wilde ook een vordering instellen, maar daarvoor volstond de termijn van drie maanden niet. Op verzoek van ASC verlengde de Rechtbank Amsterdam de driemaandentermijn met drie maanden, waarbinnen ASC uiteindelijk haar dagvaarding uitbracht. Een derde belangenorganisatie, Consumenten Competition Claims (CCC), bracht ook een dagvaarding uit. CCC deed dat na het verstrijken van de driemaandentermijn, maar binnen de verlenging die door ASC was aangevraagd. CCC had zelf geen termijnverlenging verzocht. De rechtbank oordeelde dat de vorderingen van CCC betrekking hadden op dezelfde gebeurtenis en feitelijke en rechtsvragen als de actie van RCJ. Dat de vorderingen van CCC waren gericht tegen deels andere rechtspersonen en voor een deels andere achterban dan de vorderingen van RCJ, deed daar volgens de rechtbank niet aan af. De regeling van artikel 1018d Rv was daarmee van toepassing op de collectieve vorderingen van CCC. Vervolgens oordeelde de rechtbank dat de termijnverlenging alleen gold voor ASC, die deze had aangevraagd. CCC was dus gehouden om haar dagvaarding binnen drie maanden na de aantekening van de dagvaarding van RCJ uit te brengen. Omdat CCC haar dagvaarding had uitgebracht na het

**De ontwikkeling van het collectieve actierecht gaat gestaag verder, zowel binnen als buiten de rechtszaal**

verstrijken van de driemaandentermijn, verklaarde de Rechtbank Amsterdam haar niet-ontvankelijk.<sup>60</sup> De Hoge Raad volgde de Rechtbank Amsterdam op deze punten. De Hoge Raad sluit daarmee niet aan bij het oordeel van het Hof Amsterdam in een *Dieselgate*-procedure dat de termijnverlenging van artikel 1018d lid 2 Rv algemene werking heeft.<sup>61</sup> De Hoge Raad vernietigt het vonnis van de Rechtbank Amsterdam overigens alsnog, maar alleen voor zover CCC is veroordeeld in de proceskosten van RCJ en ASC. Een procespartij kan alleen worden veroordeeld in de proceskosten van een wederpartij. De Hoge Raad oordeelt dat RCJ en ASC geen wederpartijen zijn van CCC, maar mede-eisers.

Veel WAMCA-schadevergoedingsacties gaan over vermeende AVG-schendingen. Zo wees het Hof Amsterdam begin oktober arrest in de actie tegen TikTok, waarin het alle belangenorganisaties ontvankelijk verklaarde.<sup>62</sup> De eerste AVG-schadevergoedingsactie, tegen Oracle en Salesforce, is momenteel aanhangig in cassatie. In deze zaak wordt de Hoge Raad voor het eerst gevraagd zich uit te laten over de ontvankelijkheidseisen die met de WAMCA in artikel 3:305a BW en artikel 1018c lid 5 Rv zijn geïntroduceerd. De verwachting is dat het arrest van de Hoge Raad de praktijk van de nodige duidelijkheid over de toepassing van de WAMCA zal voorzien. Ook de collectieve schadevergoedingsactie over vermeende AVG-schendingen tegen Amazon zal bijdragen aan de rechtsontwikkeling. In die zaak heeft de Rechtbank Rotterdam deze zomer prejudiciële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie over de verhouding tussen de AVG en de WAMCA.<sup>63</sup> De rechtbank vraagt zich onder meer af hoe de ontvankelijkheidseisen van de WAMCA zich verhouden tot de eisen die artikel 80 AVG stelt aan belangenorganisaties en of een collectieve actie over gestelde AVG-inbreuken kan worden ingesteld op opt-out basis (zoals onder de WAMCA), of dat hiertoe een opdracht van de benadeelden vereist is. De rechtbank heeft de behandeling van de zaak geschorst gedurende de prejudiciële procedure. Ook andere collectieve schadevergoedingsacties over vermeende AVG-schendingen, waaronder de AVG-vorderingen in de hiervoor genoemde TikTok-zaak, zijn aangehouden in afwachting van de antwoorden uit Luxemburg in de zaak tegen Amazon.<sup>64</sup>

Buiten de rechtszaal valt een aantal ontwikkelingen op. In de collectieve actiegemeenschap kan een tweetal onderzoeken op de nodige aandacht rekenen. Ten eerste de evaluatie van de WAMCA in opdracht van de regering.

## De Rechtbank Rotterdam heeft deze zomer prejudiciële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie over de verhouding tussen de AVG en de WAMCA

Het eerste rapport, *Rechtsvergelijking toegang tot de rechter van belangenorganisaties in algemeenbelangacties*, werd deze zomer met de Eerste en Tweede Kamer gedeeld.<sup>65</sup> Dit onderzoek bestaat uit drie delen en gaat, mede naar aanleiding van de motie Stoffer, vooral in op de representativiteitseis.<sup>66</sup> Allereerst zijn de wet, rechtspraak en literatuur over de representativiteitseis onderzocht. Ten tweede is de betekenis van het EVRM en het Verdrag van Aarhus voor de representativiteitseis onderzocht. Ten derde is de ontvankelijkheidsbeoordeling in algemeen belangacties tegen de overheid in België, Duitsland, Engeland & Wales, Frankrijk, Noorwegen en Zweden onderzocht. In het bijzonder is daarbij onderzocht op welke wijze de representativiteit van de procederende belangenorganisatie bij de ontvankelijkheidsbeoordeling wordt meegenomen. Een appreciatie van het rapport door het kabinet volgt later. Datzelfde geldt voor het tweede rapport, dat meer in het algemeen ingaat op de WAMCA en de collectieve schadevergoedingsactie.

Ook naar het onderzoek van de Europese Commissie naar procesfinanciering (Third Party Litigation Funding; TPLF) werd met belangstelling uitgekeken, omdat belangenorganisaties in de meeste collectieve schadevergoedingsacties afhankelijk zijn van TPLF.<sup>67</sup> De Commissie onderzocht procesfinanciering naar aanleiding van een motie van het Europees Parlement om procesfinanciering te reguleren.<sup>68</sup> Het onderzoek bestond uit het verzamelen en analyseren van de praktijk en regulering van TPLF in EU-lidstaten en enkele andere landen. Het rapport laat zien dat TPLF in de meeste landen nauwelijks wordt gereguleerd. Geconstateerd wordt dat er kan worden gekozen uit: *no regulation*, *light-touch regulation* of *strong regulation*. De Europese Commissie lijkt de evaluatie van de Richtlijn representatieve vorderingen af te wachten voordat zij eventueel een voorstel doet om TPLF op EU-niveau strikter te reguleren.

53. Rb. Amsterdam 9 oktober 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:6118.

54. D.L. Barbiere, *Beoordeling en afwikkeling van schade door de rechter in collectieve actie* (diss. Nijmegen), Onderneming & Recht, nr. 159, Deventer: Wolters Kluwer 2025.

55. In HR 13 september 2024, ECLI:NL:HR:2024:1175, RvdW 2024/843 stond niet vast of de WAMCA van toepassing was.

56. HR 21 februari 2025, ECLI:NL:HR:2025:321, RvdW 2025/313.

57. Hof Den Haag 5 maart 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:338.

58. HR 14 maart 2025, ECLI:NL:HR:2025:388, RvdW 2025/393.

59. Zie ook art. 1018f lid 4 Rv.

60. Rb. Amsterdam 16 augustus 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:5310.

61. Hof Amsterdam 13 augustus 2024, ECLI:NL:GHAMS:2024:2245, r.o. 4.20-4.24.

62. Hof Amsterdam 7 oktober 2025, ECLI:NL:GHAMS:2025:2666.

63. Rb. Rotterdam 23 juli 2025,

ECLI:NL:RBROT:2025:9088.

64. Rb. Amsterdam 23 april 2025, ECLI:NL:RBAMS:2025:2964; Rb. Rotterdam 28 mei 2025, ECLI:NL:RBROT:2025:6254.

65. *Kamerstukken II* 2024/25, 29279, nr. 975; *Kamerstukken I* 2024/25, 35925 VI, nr. AQ.

66. *Kamerstukken II* 2022/23, 36169, nr. 37.

67. European Commission DG Justice and Consumers, Mapping Third Party Litigation Funding Union, maart 2025, online beschikbaar via [commission.europa.eu/strategy-](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/third-party-litigation-funding-tplf_en)

[and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/)

[civil-and-commercial-law/third-party-litigation-funding-tplf\\_en](https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/third-party-litigation-funding-tplf_en).

68. Resolutie van het Europees Parlement van 13 september 2022 met aanbevelingen aan de Commissie over verantwoorde particuliere procesfinanciering (2020/2130(INL)), online beschikbaar via: [europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0308\\_NL.html](https://europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0308_NL.html).

Daarnaast wijzen wij op een wijziging van het WAMCA-overgangsrecht.<sup>69</sup> Met de inwerkingtreding van de Verzamelwet Justitie en Veiligheid en Asiel en Migratie 2025, geldt de temporele beperking van de WAMCA tot gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden op of na 15 november 2016 niet langer voor vorderingen waarop de Richtlijn representatieve vorderingen van toepassing is.<sup>70</sup> Potjewijd & Kluwen merken op dat de wetgever de 15-november-2016-beperking alleen ten aanzien van de toepassing van artikel 3:305a BW heeft opgeheven voor richtlijngevallen. Het temporele toepassingsbereik van Titel 14A van Boek 3 Rv blijft ongewijzigd. Zij verwachten echter dat rechters voor de toepassing van Titel 14A zullen aansluiten bij het temporele toepassingsbereik van Titel 14A.<sup>71</sup>

Verder deed de Hoge Raad op 10 oktober 2025 uitspraak in de zaak *Stichting Milieu en Mens c.s./Milieude-fensie*.<sup>72</sup> De Hoge Raad bevestigt lagere rechtspraak dat een belangenorganisatie niet kan voegen aan de kant van de eiser in een WAMCA-procedure, omdat dit onverenigbaar is met het wettelijk systeem zoals neergelegd in artikel 1018d en 1018e Rv. Die regeling bevat een exclusieve route voor deelname van belangenorganisaties aan aanhangige WAMCA-procedures: zij kunnen op grond van artikel 1018d Rv een 'concurrerende' vordering instellen, waarna de rechter in principe een van de ontvankelijke belangenorganisaties op grond van artikel 1018e Rv aanwijst als exclusieve belangenbehartiger. Een belangenorganisatie kan zich wel voegen aan de zijde van de oorspronkelijke gedaagde. Daarbij hoeft zij niet te voldoen aan alle eisen van artikel 3:305a BW. De omstandigheid dat het gaat om een belangenorganisatie kleurt volgens de Hoge Raad wel het op grond van artikel 217 Rv vereiste belang bij voeging:

[b]eoordeeld dient dan ook te worden of de verzochte voeging inderdaad strekt tot bescherming van de gelijksoortige belangen die de belangenorganisatie ingevolge haar statuten beoogt te behartigen en of zij de groep van personen om wier belangen het gaat, in voldoende mate representeert. Welke eisen aan de representativiteit dienen te worden gesteld, hangt af van de omstandigheden van het geval!

Artikel 3:305a BW is dus niet direct van toepassing op de voegingsvordering van de belangenorganisatie, maar over de band van het belangvereiste van artikel 217 Rv zal de rechter tóch aan (enkele?) van de eisen van artikel 3:305a BW moeten toetsen – zo lijkt de Hoge Raad te oordelen.

### Bewijs

#### *Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht*

De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van het bewijsrecht betreft de inwerkingtreding van de Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht op 1 januari

2025.<sup>73</sup> De wet is reeds uitvoerig besproken in de literatuur<sup>74</sup> en ook rechtspraak over deze nieuwe wet begint langzamerhand te verschijnen. Wij volstaan hier dan ook met de volgende punten. Artikel 24 lid 2 Rv bepaalt thans dat de rechter binnen de grenzen van de rechtsstrijd ambtshalve met partijen de grondslag van hun vordering, verzoek of verweer kan bespreken. Specifiek voor de mondelinge behandeling van een verzoek om een voorlopige bewijsverrichting bepaalt artikel 199 lid 1 Rv onder meer dat de rechter aanwijzingen kan geven die hij geraden acht. De praktijk moet uitwijzen hoe rechters invulling geven aan deze bepalingen. Andere belangrijke wijzigingen zijn, kort gezegd, dat de regeling voor voorlopige bewijsverrichtingen is samengebracht in één regeling, en dat voorlopige bewijsverrichtingen slechts nog kunnen worden verzocht vóórdat een zaak aanhangig is of op de rol is ingeschreven (artikel 196 lid 1 Rv). Om inzage, afschrift of uittreksel van gegevens kan ook tijdens een lopende procedure worden verzocht (artikel 195 lid 1 Rv). Een van de heetste hangijzers wat ons betreft, is de vraag of het 'aannemelijkheidsvereiste' zoals dat onder artikel 843a Rv (oud) gold, ook geldt onder het nieuwe bewijsrecht. Deze maatstaf voor het aannemen van een rechtsbetrekking is door de Hoge Raad gegeven in het *Semtex*-arrest, waarin hij oordeelde dat als maatstaf voor de beoordeling van een vordering op de voet van artikel 843a Rv heeft te gelden dat het bestaan van de rechtsbetrekking waarop de vordering ziet, voldoende aannemelijk moet zijn. Deze maatstaf (i) stelt de rechter in staat een evenwicht te vinden tussen het belang van eiser of verzoeker om de waarheid te kunnen achterhalen en zijn bewijspositie te versterken, en het belang van verweerder om geen vertrouwelijke informatie prijs te hoeven geven en om verschoond te blijven van de ingrijpende maatregel die exhibitie niet zelden is, en (ii) biedt de rechter voorts voldoende ruimte om rekening te houden met de aard van het onderliggende geschil en de overige omstandigheden van het geval, waaronder de omvang van de gevorderde exhibitie en de mogelijkheid om het bestaan van de gestelde vordering met andere bewijsmiddelen te onderbouwen.<sup>75</sup> Niettegenstaande deze zeer afgewogen redenen om het genoemde vereiste te stellen bij de beoordeling van een inzagevordering, vermeldt de memorie van toelichting zonder verdere omhaal dat '[n]aar aanleiding van enkele consultatiereacties wordt opgemerkt dat de partij die om inzage verzoekt, niet eerst voldoende aannemelijk hoeft te maken dat zij een vorderingsrecht heeft, zoals in zaken van intellectuele eigendom (IE-zaken) is vereist'.<sup>76</sup> Hoewel wordt verdedigd dat de eis van 'voldoende belang' bij inzage, zoals genoemd in artikel 194 lid 1 Rv (nieuw), op hetzelfde neerkomt,<sup>77</sup> bestaat daarover geen zekerheid.<sup>78</sup> Wij hopen daarom in een volgende kroniek te kunnen bespreken of en hoe het aannemelijkheidsvereiste uit *Semtex* voortleeft.

**De belangrijkste ontwikkeling op het gebied van het bewijsrecht betreft de inwerkingtreding van de Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht op 1 januari 2025**

Het oude bewijsrecht is nog niet zonder belang. HR 29 november 2024<sup>79</sup> geeft verduidelijking aan de criteria voor een inzagevordering op grond van artikel 843a Rv (oud). Na een scheiding krijgt de onderneming van de man geen toegang meer tot de bedrijfsadministratie die zich in de woning van zijn ex-echtgenote bevindt. De Hoge Raad oordeelt dat een partij die een administratie voert op de voet van artikel 843a lid 1 Rv, in beginsel recht heeft op inzage in die bestanden, aangezien moet worden aangenomen dat de administratie van een persoon bestaat uit gegevens aangaande een rechtsbetrekking waarin deze persoon partij is. Voorts benoemt de Hoge Raad de mogelijkheid om een inzagevordering aan de hand van zoekwoorden af te bakenen en overweegt hij dat een inzagevordering op zichzelf niet mag stranden op de mogelijkheid dat deze wijze van selecteren ertoe leidt dat sommige bestanden ten onrechte tot de

## De Hoge Raad waakt ervoor dat aan de stelplicht en gemotiveerde betwisting geen te hoge eisen worden gesteld, althans stelt de Hoge Raad hoge eisen aan de bijbehorende rechterlijke motivering

geselecteerde bestanden behoren en andere bestanden ten onrechte niet. Ook in dat geval kan het rechtmatig belang van degene die inzage vordert in de aldus geselecteerde bescheiden zwaarder wegen dan het belang van degene die tegen inzage bezwaar maakt op de grond dat mogelijk niet bij alle geselecteerde bescheiden een rechtmatig belang bij inzage bestaat. Daarbij is van belang dat de rechter nadere voorschriften kan geven voor de te hanteren zoektermen en partijen kan bevelen een of meer deskundigen aan te wijzen die een selectie maken van de bescheiden waarop wel en waarop geen recht op inzage bestaat. De rechter dient in gevallen als hier aan de orde te bezien of door het geven van nadere voor-

schriften als hiervoor bedoeld, het belang van degene die inzage vordert en het belang van degene die zich tegen die inzage verzet, zo veel mogelijk met elkaar verenigd kunnen worden. Een doortastende uitspraak dus van de Hoge Raad, die relevant is voor de nieuwe artikelen 194-195a Rv.

### **Stelplicht, bewijslastverdeling, bewijswaardering en (passeren) bewijsaanbod**

De vraag of in een procedure aan bewijslevering wordt toegekomen, hangt af van het gevoerde partijdebat. Ook in deze kroniekperiode waakt de Hoge Raad ervoor dat aan de stelplicht en gemotiveerde betwisting geen te hoge eisen worden gesteld, althans stelt de Hoge Raad hoge eisen aan de bijbehorende rechterlijke motivering. HR 8 november 2024<sup>80</sup> en HR 13 december 2024<sup>81</sup> bevatten voorbeelden van procedures waarin een bewijsaanbod ten onrechte althans onvoldoende gemotiveerd wordt gepasseerd wegens het verzaken van de stelplicht.

In HR 11 juli 2025<sup>82</sup> miskent het hof (de bestendige regels) dat een bewijsaanbod tot het leveren van tegenbewijs niet hoeft te worden gespecificeerd, en tevens het zogenoemde prognoseverbod, dat inhoudt dat niet mag worden vooruitgelopen op het resultaat van de bewijslevering, die nog moet plaatsvinden.

In HR 8 november 2024<sup>83</sup> bevestigt de Hoge Raad de bestaande rechtsregel dat van een partij die aanbiedt haar stellingen te bewijzen door middel van getuigen, niet kan worden gevergd dat zij, wil zij tot dit bewijs worden toegelaten, op voorhand haar stellingen aannemelijk maakt en hetgeen de wederpartij daartegen aanvoert, ontzenuwt.

Ook bewaakt de Hoge Raad dat aan de gemotiveerde betwisting geen te hoge eisen worden gesteld. In HR 8 november 2024<sup>84</sup> slaagt een motiveringsklacht daarover.

Uitgangspunt is wel dat de uitleg van feitelijke gedingstukken is voorbehouden aan de rechter die over de feiten oordeelt. In HR 8 november 2024<sup>85</sup> faalt een motiveringsklacht over een taxatierapport. Het hof heeft in de desbetreffende stelling van de vrouw kennelijk geen inhoudelijk bezwaar tegen het taxatierapport gelezen. Dat is niet onbegrijpelijk omdat deze stelling niet meer behelst dan de enkele opmerking dat de validatie van het rapport van de makelaar is ingetrokken.

HR 23 mei 2025<sup>86</sup> ziet op de samenloop van een strafzaak en een civiele procedure. Een bekende voetballer wordt civielrechtelijk aangesproken tot schadevergoeding in verband met gedragingen waarover tegen hem ook een strafzaak in hoger beroep loopt. De schadevergoedingsvorderingen worden in twee instanties toegewezen wegens

69. Richtlijn (EU) 2020/1828 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2020 betreffende representatieve vorderingen ter bescherming van de collectieve belangen van consumenten en tot intrekking van Richtlijn 2009/22/EG (PbEU 2020, L 409/1).

70. Art. XIII Stb. 2025, 124; Stb. 2025, 155.

71. *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, Inleiding titel 14A Rv, aant. A9.

72. HR 10 oktober 2025,

ECLI:NL:HR:2025:1534.

73. *Stb.* 2024, 62.

74. Wij raden aan: F.J.P. Lock, 'De Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht: wat er (niet) gaat veranderen', *TCR* 2024/3.

75. HR 10 juli 2020,

ECLI:NL:HR:2020:1251, *NJ* 2022/288,

m.nt. H.B. Krans, r.o. 3.1.4.

76. *Kamerstukken II* 2019/20, 35498, nr. 3, p. 47; F.J.P. Lock t.a.p., p. 71 (rk) schrijft dat

dit 'anders' is dan de Hoge Raad in *Semtex* oordeelde.

77. Conclusie G. Snijders van 8 september 2023, ECLI:NL:PHR:2023:771, onder 3.11-3.12, verwijzend naar het advies van Expertgroep Modernisering Burgerlijk Bewijsrecht 2017, waarop de wet is gebaseerd.

78. F.J.P. Lock, t.a.p., p. 71 voetnoot 47 schrijft dat hij die eis niet in de wetsgeschiedenis terugziet.

79. ECLI:NL:HR:2024:1773, *RvdW* 2025/3.

80. ECLI:NL:HR:2024:1598, *RvdW* 2024/1073.

81. ECLI:NL:HR:2024:1866, *NJ* 2025/21.

82. ECLI:NL:HR:2025:1141, *NJ* 2025/206.

83. ECLI:NL:HR:2024:1605, *RvdW* 2024/1072.

84. ECLI:NL:HR:2024:1601, *RvdW* 2024/1074.

85. ECLI:NL:HR:2024:1602, *RvdW* 2024/1075.

86. ECLI:NL:HR:2025:796, *NJ* 2025/155.

onvoldoende betwisting. De voetballer klaagt in cassatie dat omdat hij ontkennende verdachte is in de strafzaak, de civiele rechter niet tot het oordeel zou mogen komen dat hij de gestelde feiten onvoldoende heeft betwist. De Hoge Raad oordeelt echter dat de algemene regel van stellen en bewijzen ex artikel 149 lid 1 Rv ook geldt voor schadevergoedingsvorderingen ter zake van een feitencomplex waarover ook een strafzaak tegen de gedaagde aanhangig is. De toepassing van deze regel is behoudens bijzondere omstandigheden niet in strijd met het in artikel 6 EVRM vastgelegde recht op een eerlijk proces.

In HR 7 februari 2025<sup>87</sup> oordeelt de Hoge Raad over de bewijslastverdeling bij de bescherming van klokkenluiders. Artikel 17eb Wet bescherming klokkenluiders houdt in dat bij benadeling van een klokkenluider wordt vermoed dat die benadeling het gevolg is van diens melding.

Blijkens de wetsgeschiedenis van het artikel kan de werkgever die benadelende maatregelen tegen de klokkenluider heeft genomen er niet mee volstaan dit wettelijk vermoeden door tegenbewijs te ontzenuwen, maar dient de werkgever het tegendeel aan te tonen. Daaraan doet niet af dat in de wetsgeschiedenis van artikel 17eb Wbk in dit verband ook het begrip 'ontzenuwen' is gebruikt.

In HR 21 februari 2025<sup>88</sup> verduidelijkt de Hoge Raad de status van het oordeel van een op grond van artikel 679 Rv benoemde deskundige. De strekking van het artikel is beperkt tot het aanwijzen van de bevoegde rechter als partijen het niet eens worden over de benoeming van een deskundige om de waarde van een of meer te verdelen goederen te schatten. Benoeming van een deskundige op de voet van artikel 679 lid 2 Rv impliceert echter niet dat het oordeel van de deskundige voor partijen bindend zal zijn, en geeft de rechter evenmin de mogelijkheid te bepalen dat het oordeel van de deskundige voor partijen bindend zal zijn als partijen dat niet zijn overeengekomen.

### Rechtsmiddelen

#### *Termijnen en ontvankelijkheid*

In Hoge Raad 15 november 2024<sup>89</sup> – hiervoor reeds besproken in de paragraaf over de oproeping van belanghebbenden – is het hoger beroep van een moeder gericht tegen een brief en e-mailbericht van de rechtbank niet-ontvankelijk verklaard. Volgens het hof is namelijk geen sprake van beschikkingen in de zin van artikel 806 lid 1 onder a Rv. De brief ziet op de oproeping van de moeder om als informant op te treden bij de behandeling van een verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming. De e-mail betreft de mededeling van de kinderrechter dat het verzoek van de moeder om haar als belanghebbende aan te merken, is afgewezen. De Hoge Raad verklaart het cassatieberoep ongegrond waar het de brief betreft. De oproeping om deel te nemen aan de zitting heeft namelijk op zichzelf geen nadelige rechtsgevolgen voor de moeder. Dat ligt anders wat betreft het e-mailbericht. Met deze beslissing wordt de moeder een volwaardige deelname aan de procedure onthouden. Deze beslissing is van dezelfde aard als een vonnis of arrest in een dagvaardingsprocedure waarin een verzoek van een derde tot voeging of tussenkomst wordt afgewezen.<sup>90</sup> Een dergelijke uitspraak is ten aanzien van deze derde een einduitspraak waarvan hoger beroep of cassatie openstaat.<sup>91</sup> Een beslissing van

de rechter in een verzoekschriftprocedure tot afwijzing van het verzoek van een derde om als belanghebbende aan die procedure te mogen deelnemen, is jegens die derde dus ook een einduitspraak waartegen beroep openstaat. Daaraan doet niet af dat de beslissing niet de vorm heeft van een beschikking en niet is ondertekend door de rechter. Uit deze uitspraak volgt ook wanneer in een verzoekschriftprocedure een rechtsmiddel moet worden aangewend tegen een afwijzende beslissing om als belanghebbende te worden aangemerkt: die termijn begint in beginsel te lopen met de eindbeschikking waarin een partij niet als belanghebbende is aangemerkt.

#### *Appelprocesrecht*

Artikel 125 lid 1 Rv bepaalt dat het geding aanhangig is vanaf de dag van de dagvaarding. Ingevolge artikel 125 lid 2 Rv wordt het exploit van dagvaarding door de eiser ter griffie ingediend uiterlijk op de laatste dag waarop de griffie is geopend, voorafgaand aan de in de dagvaarding vermelde roldatum. Artikel 125 lid 5 Rv bepaalt dat de aanhangigheid van het geding vervalt indien het exploit van dagvaarding niet uiterlijk op het in het tweede lid vermelde tijdstip ter griffie is ingediend, tenzij binnen twee weken na de in de dagvaarding vermelde roldatum een geldig herstelexploit is uitgebracht. Artikel 125 lid 5 Rv ziet op de gevallen waarin (i) is verzuimd om het exploit van dagvaarding tijdig ter griffie in te dienen, en (ii) is gedagvaard tegen een dag of uur waarop de rechter geen zitting houdt. Artikel 125 Rv is in hoger beroep van overeenkomstige toepassing (artikel 353 lid 1 Rv). In een zaak waarin een verhuurder onder meer een machtiging vorderde om in de meterkast en de woning van de huurder (renovatie)werkzaamheden uit te voeren, was het hoger beroep van de huurder niet-ontvankelijk verklaard. Het hof overwoog dat de appeldagvaarding weliswaar tijdig was uit- en aangebracht, maar op de verschijndatum vóór 10.00 uur weer was ingetrokken middels een e-mailbericht met H4-formulier, getiteld 'Verzoek intrekken nieuwe zaak voor eerstdienende dag'. De huurder had weliswaar binnen twee weken (op 11 april 2023) een exploit uitgebracht waarbij de verhuurder werd gedagvaard tegen een nieuwe roldatum, maar dat exploit is enkel te beschouwen als een nieuwe dagvaarding, terwijl op die dag de appeltermijn al was verlopen en het geding niet meer aanhangig was, aldus het hof. In HR 21 februari 2025<sup>92</sup> laat de Hoge Raad dit oordeel in stand: het oordeel van het hof dat het exploit van 11 april 2023 niet kan worden beschouwd als herstelexploit als bedoeld in artikel 125 lid 5 Rv, is gelet op artikel 125 Rv juist.

De tweeconclusieregel vergt dat partijen hun grieven, gronden, verweren en feiten uiterlijk in hun eerste (inhoudelijke) processtukken in hoger beroep aanvoeren. Daarna is het in beginsel te laat. Een nadere uitwerking is wel toegestaan. Daarnaast heeft de Hoge Raad uitzonderingen aanvaard op deze 'in beginsel strakke regel'. Een nieuwe grief is toegestaan wanneer de wederpartij hiermee ondubbelzinnig instemt of wanneer de aard van het geschil meebrengt dat in een later stadium nog nova kunnen worden aangevoerd. Ook nieuwe feiten en omstandigheden kunnen een uitzondering vormen.<sup>93</sup> Hoewel de tweeconclusie regel bedoeld is om een efficiënte procesvoering te bevorderen, wordt hij ook als strikt en moeilijk hanteerbaar ervaren. Er

wordt daarom ook wel gepleit voor een soepele toepassing waarbij de rechter meer vrijheid toekomt om nieuwe stellingen te aanvaarden indien hij dat in het licht van de waarheidsvinding of de juiste toepassing van het materiële recht nodig acht. In deze soepele benadering richt de tweeconclusieregel zich in de eerste plaats tot partijen en zullen zij nog steeds zo volledig mogelijk moeten zijn in hun eerste (inhoudelijke) processtuk in hoger beroep. Als de rechter het van belang acht voor de waarheidsvinding of de juiste toepassing van het materiële recht, kan hij partijen echter de ruimte geven om nieuwe stellingen in te nemen. Daarbij dient hij wel acht te slaan op de beginselen van procesrecht, in het bijzonder de goede procesorde en hoor en wederhoor. In een uitspraak van de Hoge Raad van 11 april 2025<sup>94</sup> staat de tweeconclusieregel opnieuw centraal. In deze zaak beroept een partij zich tijdens de mondelinge behandeling in hoger beroep op rechtsverwerking. De wederpartij reageert daar niet op. Het hof doet de zaak vervolgens daarop af. De vraag in cassatie is of het hof dit mocht doen in het licht van de tweeconclusieregel. De Hoge Raad beantwoordt deze vraag bevestigend, maar niet door het aanvaarden van een nieuwe uitzondering op de tweeconclusieregel. Daar was geen aanleiding toe omdat het hof de desbetreffende stelling niet had aanvaard in het kader van de waarheidsvinding. Het hof liet in het midden waarom de desbetreffende stelling toelaatbaar was. De Hoge Raad redt het arrest van het hof door te oordelen dat de nieuwe stelling zozeer in het verlengde van de grieven lag dat het hof deze in zijn beoordeling kon betrekken zonder de tweeconclusieregel te schenden. Met enige welwillendheid kon (het begin van) een beroep op rechtsverwerking inderdaad in de grieven worden gelezen. Tot zover dus geen versoepeling van de tweeconclusieregel, maar de Hoge Raad maakt wel een andere nuancering. Hij overweegt dat als een rechter in hoger beroep een geschilpunt in de beslissing betreft dat in het verlengde ligt van de reeds aangevoerde grieven, hij zich ervan dient te vergewissen dat de wederpartij zich over dat geschilpunt voldoende heeft kunnen uitlaten en dient hij hem daartoe zo nodig alsnog in de gelegenheid te stellen (artikel 19 Rv). Dit lijkt een tussenweg waarbij het hof stellingen die in het verlengde liggen van grieven of verweren kan aanvaarden, maar dan wel gekoppeld aan een verplichting om zich ervan te vergewissen dat de wederpartij zich daarover heeft kunnen uitlaten en om hem waar nodig in de gelegenheid te stellen dit alsnog te doen. Bij een strikte benadering van de tweeconclusieregel zou dit niet nodig zijn, omdat de wederpartij dit verweer dan in beginsel had (moeten) kunnen

voorzien en de mondelinge behandeling bovendien de mogelijkheid biedt om te reageren. Een partij die wordt overvallen tijdens een mondelinge behandeling krijgt aldus mogelijk een nieuwe kans om te reageren. Het blijft echter oppassen. Een rechter moet beoordelen of de wederpartij voldoende heeft kunnen reageren op een bepaalde stelling, maar dat betekent niet dat hij daartoe altijd alsnog de gelegenheid zal moeten bieden.

Op 17 oktober 2025<sup>95</sup> deed de Hoge Raad uitspraak in het cassatieberoep van de Russische Federatie in de procedure waarin vernietiging van de arbitrale vonnissen waarin de Russische Federatie is veroordeeld tot betaling van ruim \$ 50 miljard schadevergoeding aan de voormalige aandeelhouders van Yukos. Voor het volledige procesverloop verwijzen wij naar de uitspraak van de Hoge Raad. In de hier besproken uitspraak beoordeelt de Hoge Raad onder meer de klacht tegen het oordeel van het hof dat het (bij memorie van antwoord in hoger beroep gedane) beroep van de Russische Federatie op bedrog in strijd met de goede procesorde is en daarom buiten beschouwing dient te blijven. De Hoge Raad oordeelt dat het hof heeft beoordeeld of het beroep op bedrog in strijd is met de eisen van een goede procesorde als bedoeld in artikel 130 lid 1 Rv. Tegen een beslissing van de rechter op grond van artikel 130 lid 1 Rv staat geen rechtsmiddel open (artikel 130 lid 2 Rv). Hierop stuiten de klachten van het desbetreffende onderdeel af, zo oordeelt de Hoge Raad. Met dit arrest is de vernietigingsprocedure tot een definitief einde gekomen.

### Cassatie

Ons hoogste rechtscollege loopt vaker voorop met ontwikkelingen op het gebied van digitalisering. Zo wordt al geruime tijd met succes digitaal geprocedeerd in het webportaal. Daaraan is nu op 1 november 2024 toegevoegd een (digitale) lijst met daarop de aanhangige ('lopende') civiele zaken bij de Hoge Raad. Daarbij wordt tevens de status van de procedure vermeld, zoals 'partijdebat', 'in behandeling bij het parket' en 'uitgesproken'.<sup>96</sup> De gegevens worden geanonimiseerd volgens de Pseudonimiseringsrichtlijn. De invoering van deze lijst is een uitvloeisel van het eerdere oordeel van de Hoge Raad in 2023 dat, met het oog op de openbaarheid van rechtspraak, gerechten op verzoek van anderen dan procespartijen informatie moeten verstrekken over lopende civiele procedures.<sup>97</sup> Deze hoofdregel is mede gebaseerd op rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, artikel 6 van het EVRM en nationale wetgeving (artikel 121 Gw, artikel 4 en 5 RO en artikel 27 en 29 Rv).<sup>98</sup>

## De Hoge Raad houdt op zijn website sinds 1 november 2024 een digitale lijst bij van aanhangige ('lopende') civiele zaken

87. ECLI:NL:HR:2025:190, NJ 2025/128, m.nt. E. Verhulp.

88. ECLI:NL:HR:2025:315, RvdW 2025/311.

89. ECLI:NL:HR:2024:1667, NJ 2024/349.

90. Vgl. HR 24 december 2021,

ECLI:NL:HR:2021:1967, r.o. 3.4.

91. Zie bijvoorbeeld HR 30 januari 2015,

ECLI:NL:HR:2015:183, r.o. 4.1.

92. ECLI:NL:HR:2025:318, NJ 2025/82.

93. Zie verder: Asser *Procesrecht/Bakels*,

*Hammerstein & Wesseling-van Gent* 4

2022/107.

94. HR 11 april 2025,

ECLI:NL:HR:2025:561.

95. HR 17 oktober 2025,

ECLI:NL:HR:2025:1569.

96. De lijst is online te raadplegen via:

hogeraad.nl/actueel/lopende-zaken/.

97. HR 21 april 2023,

ECLI:NL:HR:2023:658, RvdW 2023/497.

98. Conclusie A-G E.M. Wesseling-van

Gent 20 mei 2022, ECLI:NL:PHR:2022:533.

In de eerdergenoemde uitspraak HR 7 februari 2025<sup>99</sup> oordeelt de Hoge Raad dat een Borgersbrief alleen in behandeling wordt genomen als die wordt ingediend door een advocaat bij de Hoge Raad. Hiermee komt de Hoge Raad, zoals hij zelf ook overweegt, terug van een eerdere uitspraak. Onder verwijzing naar die eerdere rechtspraak werd in (gezaghebbende en voor toetreding tot de

### Een Borgersbrief wordt alleen in behandeling genomen als die wordt ingediend door een advocaat bij de Hoge Raad. Hiermee komt de Hoge Raad terug van een eerdere uitspraak

cassatiebalie verplichte) literatuur over cassatieprocesrecht geschreven dat indiening van een Borgersbrief ook door een niet-advocaat bij de Hoge Raad kan plaatsvinden.<sup>100</sup> Gelet op deze rechtspraak en literatuur vinden wij het opvallend dat de Hoge Raad wel verwijst naar zijn genoemde eerdere rechtspraak maar geen acht slaat op de Borgersbrief in de onderhavige zaak omdat die niet is gegeven door een advocaat bij de Hoge Raad maar door de advocaat van de desbetreffende partij in feitelijke instanties. Wij vinden dat temeer opvallend omdat de Hoge Raad geregeld met rechterlijk overgangsrecht werkt in geval hij omgaat en omdat het recht op een reactie op de conclusie van het parket toch uit artikel 6 EVRM voortvloeit (voor zover wij kunnen nagaan is er geen gelegenheid gegeven om een Borgersbrief te laten indienen door de gestelde advocaat bij de Hoge Raad).

Artikel 426 lid 4 Rv, in samenhang met artikel 401 lid 2 Rv, bepaalt dat cassatie slechts tegelijk met de latere eindbeschikking kan worden ingesteld. In HR 25 oktober 2024<sup>101</sup> betreft het een Caribische zaak waarin echter cassatie is ingesteld tegen een tussenbeschikking. Het Gemeenschappelijk Hof heeft een tussenbeschikking van de eerste rechter bekrachtigd en de zaak terugverwezen.<sup>102</sup> In die procedure is de verzochte echtscheiding ontvankelijk verklaard, terwijl de inhoudelijke beoordeling nog moest plaatsvinden. Desondanks stelt de man cassatieberoep in tegen de beschikking van het hof. De Hoge Raad verklaart de man niet-ontvankelijk. De Hoge Raad wijst erop dat de beschikking van het hof zelf een tussenbeschikking is, nu daarin niet door een uitdrukkelijk dictum een einde is gemaakt aan enig deel van het verzochte. Het hof heeft geen 'anders bepalen' in de zin van artikel 401a lid 2 Rv uitgesproken. Ook is geen andere uitzondering van toepassing. Dat het hof wel tussentijds hoger beroep heeft toegestaan tegen de beschikking van de eerste rechter, maakt voor de Hoge Raad geen verschil. Een doorbreking van het gesloten stelsel voor het hoger beroep impliceert niet dat ook tussentijdse cassatie openstaat. De man

wordt zodoende niet-ontvankelijk verklaard in zijn cassatieberoep.

In cassatie geldt op grond van artikel 426b Rv voor de verweerder een termijn van drie weken om een verweerschrift in te dienen. Een nader uitstel van zes weken kan worden gevraagd en wordt in de regel verleend. In HR 15 november 2024<sup>103</sup> wordt een partij op 5 december op de hoogte gesteld dat cassatieberoep is ingesteld. De termijn van drie weken om een verweerschrift in te dienen eindigt dan op 27 december. Pas op 2 januari meldt zich de cassatieadvocaat die uitstel vraagt. De rolraadsheer wijst dit verzoek af. De cassatieadvocaat verzoekt de rolraadsheer vervolgens om deze beslissing te heroverwegen. Zij betoogt dat het procesreglement niet duidelijk maakt dat verzoeken tot uitstel die (kort) na de driewekentermijn worden ingediend, om die reden niet in behandeling worden genomen, dat een verzoek om uitstel in de regel wordt toegewezen en leidt tot een termijn van negen weken, en dat uit niets blijkt dat niet na de driewekentermijn, maar nog binnen de negenwekentermijn, een advocaat kan worden aangesteld die om diezelfde negen weken kan verzoeken. De Hoge Raad gaat hier niet in mee. Volgens de Hoge Raad ligt in het rolreglement besloten dat het verzoek om verlenging van de termijn moet worden gedaan vóór afloop van de driewekentermijn. De rolraadsheer heeft dan ook terecht beslist dat het verzoek tot verlenging van de termijn te laat is gedaan. Evenmin is de Hoge Raad van oordeel dat de rolraadsheer had moeten terugkomen van zijn beslissing. De Hoge Raad overweegt dat bij de beoordeling van een verzoek tot heroverweging van een beslissing dezelfde maatstaf geldt als bij een beslissing tot het verlenen van een akte niet-dienen. Die maatstaf houdt in dat de rechter bevoegd, en ook gehouden, is om terug te komen van die beslissing indien naderhand blijkt van feiten of omstandigheden die, als de rechter die had gekend op het moment dat de beslissing werd genomen, tot het oordeel hadden geleid dat het onaanvaardbaar is om akte niet-dienen te verlenen. De beslissing berustte in dat geval immers op een onjuiste, waaronder mede wordt begrepen een onvolledige, juridische of feitelijke grondslag. Deze gehoudenheid om terug te komen van een eerdere beslissing doet zich bijvoorbeeld voor indien het, op grond van een afweging van de aard van de fout die tot het niet-nemen van het betrokken gedingstuk leidde, en van alle betrokken belangen, feiten en omstandigheden – waaronder de naderhand gebleken feiten en omstandigheden – onaanvaardbaar zou zijn om geen gelegenheid te geven tot herstel van de fout. In dit geval zijn geen omstandigheden aangevoerd die, als de rolraadsheer die had gekend, tot het oordeel hadden moeten leiden dat het onaanvaardbaar zou zijn om geen nieuwe verweertermijn te geven. Integendeel, uit de feiten blijkt dat de procesinleiding is aangekomen op het kantoor van de advocaat in feitelijke instanties, tevens het kantoor van de cassatieadvocaat. Deze is enkel niet tijdig doorgezonden. Bovendien wist de cassatieadvocaat van de juiste termijn doordat zij binnen de termijn van drie weken de zogenoemde 80a-beslissing van de Hoge Raad had ontvangen.

Een Bonairiaanse advocaat wenst zich in te schrijven als advocaat bij de Hoge Raad. Dat verzoek wordt afgewezen omdat hiervoor een wettelijke grondslag ont-

breekt in de Advocatenwet die daarin alleen voorziet voor advocaten uit het Europese deel van Nederland. Daarop start hij een procedure tegen de Staat die leidt tot HR 4 april 2025.<sup>104</sup> In cassatie ligt de vraag voor of op deze wijze niet op onrechtmatige wijze onderscheid wordt gemaakt. De Hoge Raad overweegt dat het ook voor advocaten uit het Caribische deel van het Koninkrijk mogelijk moet zijn om toegelaten te worden als advocaat bij de Hoge Raad in burgerlijke zaken. Hij stelt vast dat dit ook de aandacht heeft van de Staat, maar dat de Staat zich terecht op het standpunt stelt dat thans nog sprake is van verschillen in kwaliteits- en toezichtsnormen en niet alleen als het gaat om de normen die gelden om toegelaten te worden tot de cassatiebalie. Daardoor bestaat op dit moment een redelijke en objectieve rechtvaardiging voor het gemaakte onderscheid. Omdat de mogelijkheid van toelating van advocaten uit het Caribische deel van het Koninkrijk als advocaat bij de Hoge Raad de aandacht heeft van de Staat, en verschillende oplossingen denkbaar zijn om die toelating mogelijk te maken, ziet de Hoge Raad thans geen aanleiding om in te grijpen. Duidelijk is wel dat de Staat hier stappen moet gaan zetten.

### Beslag- en executierecht

Op het gebied van beslagrecht moet worden gewezen op het verschijnen van een nieuwe versie van de Beslagsyllabus (januari 2025). De Beslagsyllabus is bijgewerkt naar aanleiding van de op 1 januari 2025 in werking getreden Regeling verplicht elektronisch procederen inzake conservatoir beslag en de Wet vereenvoudiging en modernisering bewijsrecht (*Stb.* 2024,62).

Laatstgenoemde wet is hierboven besproken. Wat betreft de Regeling verplicht elektronisch procederen inzake conservatoir beslag<sup>105</sup> wijzen wij erop dat beslagrekenen thans verplicht digitaal moeten worden ingediend (behoudens spoed buiten kantooruren, zie p. 12 van de Beslagsyllabus).

In HR 31 oktober 2025 oordeelt de Hoge Raad dat in geval van verval van bewijsbeslag ook de eventuele bewaaring eindigt en de bewaarder verplicht is tot afgifte van de beslagen zaken (waarbij de Hoge Raad verwijst naar artikel 860 lid 2 Rv en artikel 206 lid 3 Rv (nieuw)). De Hoge Raad vervolgt dat het dus de bewaarder is die verplicht is tot afgifte, en dat van de beslaglegger kan worden gevergd dat hij, voor zover nodig, meewerkt aan de afgifte. Voorts overweegt de Hoge Raad in de hier besproken uitspraak dat geen rechtsregel zich verzet tegen de mogelijkheid om nogmaals beslag te leggen als door een fout of anderszins het eerdere beslag is komen te vervallen.<sup>106</sup>

### Arbitrage

De Hoge Raad wijst op 6 december 2024 vier arresten<sup>107</sup> in de zogeheten Krim-arbitrages die Oekraïense investeer-

ders tegen de Russische Federatie aanhangig hebben gemaakt naar aanleiding van de annexatie van de Krim in 2014. Deze investeringsarbitrages werden gevoerd bij het Haagse Permanente Hof van Arbitrage en gevolgd door Nederlandse vernietigings- en herroepingsprocedures. Omdat de reikwijdte van de arresten veel breder is dan zich in deze kroniek laat behandelen, worden slechts de volgende procesrechtelijke aspecten benoemd.

Ten eerste de vraag naar de verschijning in een arbitraal geding. Als de verschenen verweerder zich niet of niet tijdig op de onbevoegdheid van het scheidsgerecht beroept, vervalt het recht om later in de arbitrage of bij de overheidsrechter alsnog een beroep op die onbevoegdheid te doen. In dit geval stuurt de Russische Federatie op 15 september 2015 uitsluitend een brief waarin zij verklaart niet aan de arbitrage deel te nemen wegens de onbevoegdheid van het scheidsgerecht. In twee van de procedures klagen de investeerders in cassatie dat die brief als een verschijning heeft te gelden en dat die leidt tot het verval van recht om op andere gronden dan genoemd in de brief de onbevoegdheid van het

## Aangenomen kan worden dat een partij in het geding verschijnt wanneer zij op enigerlei wijze aan de arbitrage deelneemt

scheidsgerecht in te roepen. De Hoge Raad overweegt dat er, blijkens de parlementaire geschiedenis van artikel 1052 lid 2 Rv, geen formele vereisten gelden voor het verschijnen in een arbitraal geding en dat kan worden aangenomen dat een partij in het geding verschijnt wanneer zij op enigerlei wijze aan de arbitrage deelneemt. De hoofdboodschap van de brief van de Russische Federatie is dat zij niet aan de arbitrale procedure zal deelnemen vanwege de onbevoegdheid van het tribunaal. Dat het hof de brief met een dergelijke inhoud niet heeft aangemerkt als een verschijning, getuigt niet van een onjuiste rechtsopvatting en is evenmin onbegrijpelijk, aldus de Hoge Raad. A-G Drijber concludeerde overigens onder verwijzing naar de parlementaire geschiedenis, dat pas sprake is van verschijnen in de zin van artikel 1052 lid 2 Rv wanneer de partij in kwestie een verweer ten principale voert zonder een bevoegdheidsverweer te voeren, wat hier niet aan de orde was.

Ten tweede de mate waarin de rechter de bevoegdheid van het arbitraal tribunaal toetst. Op grond van artikel

99. ECLI:NL:HR:2025:190, r.o. 3.

15 mei 2024,

100. W.H.D. Asser, *Civiele cassatie*, 2018, p. 112.

ECLI:NL:OGHACMB:2024:51.

101. ECLI:NL:HR:2024:1536, NJ 2024/328.

103. ECLI:NL:HR:2024:1666, RvdW 2025/376.

102. Gemeenschappelijk Hof van Justitie

104. ECLI:NL:HR:2025:518, RvdW 2025/506.

105. *Stcrt.* 2024, 33654.

ECLI:NL:HR:2024:1810, NJ 2025/231,

106. HR 31 oktober 2025,

m.nt. C.G. van der Plas;

ECLI:NL:HR:2025:1631, NJB 2025/2574, r.o. 3.2-3.3.

ECLI:NL:HR:2024:1812, NJ 2025/230, m.nt. C.G. van der Plas; en

107. ECLI:NL:HR:2024:1807, NJ 2025/229, m.nt. C.G. van der Plas;

ECLI:NL:HR:2024:1813, RvdW 2025/48.

# Het fundamentele karakter van het recht op toegang tot de rechter brengt mee dat de beantwoording van de vraag of een geldige arbitrageovereenkomst is gesloten, uiteindelijk aan de rechter is opgedragen

1020 lid 1 Rv kunnen partijen bij overeenkomst geschillen die tussen hen uit een bepaalde rechtsbetrekking zijn ontstaan, dan wel zouden kunnen ontstaan, aan arbitrage onderwerpen. Het aldus benoemde scheidsgerecht is gerechtigd te oordelen over zijn bevoegdheid (artikel 1052 lid 1 Rv), maar het fundamentele karakter van het recht op toegang tot de rechter brengt mee dat de beantwoording van de vraag of een geldige arbitrageovereenkomst is gesloten, uiteindelijk aan de rechter is opgedragen. Het fundamentele karakter van dit recht brengt verder mee dat een vordering tot vernietiging van een arbitraal vonnis wegens het ontbreken van een overeenkomst tot arbitrage (artikel 1065 lid 1 onder a Rv) door de rechter niet terughoudend wordt getoetst. In dit geval heeft het scheidsgerecht zijn bevoegdheid ontleend aan het BIT 1998. Nederland is geen partij bij het BIT 1998 en is daaraan ook niet anderszins gebonden. Dat betekent dat het BIT 1998 wordt beschouwd als recht van een vreemde staat in de zin van artikel 79 lid 1 onder b RO, zodat oordelen van het hof omtrent de inhoud en uitleg van het BIT 1998 in cassatie niet op juistheid kunnen worden onderzocht. Motiveringsklachten over de door het hof aan het BIT 1998 gegeven uitleg kunnen slechts worden beoordeeld voor zover dit mogelijk is zonder daarbij de juistheid van de oordelen van het hof omtrent de inhoud en uitleg van het BIT 1998 te betrekken. Klachten over de uitleg en toepassing van het Weens Verdragenverdrag, dat door de Russische Federatie in cassatie wordt ingeroepen om de interpretatie van het BIT 1998 door het hof toch ter discussie te kunnen stellen, kan de Hoge Raad wel volledig beoordelen. De Hoge Raad overweegt dat het hof het BIT 1998 conform artikel 31 Weens Verdragenverdrag correct heeft uitgelegd door het daarin gehanteerde begrip grondgebied (territory) niet te beperken tot het soevereine grondgebied van een verdragsstaat, maar daaronder ook grondgebied te scharen waarover een staat rechtsmacht en effectieve controle uitoefent. Daarmee strekt het territoriaal toepassingsgebied van het BIT 1998 zich dus ook uit tot de Krim.

Tot slot komt aan de orde de vraag naar de aanvangsdatum van de termijn voor het instellen van een herroepingsvordering. In een van de procedures oordeelde het hof dat de Russische Federatie haar herroepingsvordering niet tijdig had ingesteld. Op grond van artikel 1068 lid 2 Rv moet een herroepingsvordering binnen drie maanden worden ingesteld nadat onder meer de partij bescheiden in handen heeft gekregen die op de beslissing van het scheidsgerecht van invloed zouden zijn geweest en door toedoen van de wederpartij zijn achtergehouden. Het hof oordeelde dat de Russische Federatie deze vordering te laat heeft ingesteld, omdat zij al langer dan drie maanden vóór het instellen van haar vordering beschikte over processtukken uit de arbitrage met relevante informatie en over openbare rechterlijke uitspraken waaruit zou blijken dat de investeerders zich schuldig zouden hebben

gemaakt aan illegale handelingen bij het doen van hun investeringen. De Hoge Raad overweegt dat niet is uitgesloten dat onder het ‘in handen krijgen’ van bescheiden in de zin van artikel 1068 lid 1 onder c Rv, onder omstandigheden kan worden begrepen het geval dat een partij met een van haar in redelijkheid te verwachten inspanning over de bescheiden had kunnen beschikken. Daarbij is onder meer van belang of de betrokken partij aanleiding had te vermoeden dat relevante bescheiden waren achtergehouden en hoe eenvoudig de betrokken bescheiden voor die partij toegankelijk waren. Uit de overweging van het hof blijkt volgens de Hoge Raad echter niet waarom de Russische Federatie van het bestaan van de uitspraken in kwestie en hun relevantie op de hoogte had kunnen en moeten zijn. De omstandigheid dat de uitspraken openbaar waren, is daartoe onvoldoende. Uit de motivering van het hof blijkt ook niet waarom de processtukken die de Russische Federatie uit de arbitrale procedure had ontvangen, voor haar voldoende aanleiding moesten vormen om zich in redelijkheid in te spannen om de uitspraken te vinden en daarvan kennis te nemen. De motiveringsklacht van de Russische Federatie slaagt dus.

In HR 9 mei 2025<sup>108</sup> wenst een arbiter in een door het Nederlands Arbitrage Instituut geadmistreerde arbitrageprocedure uit zijn opdracht als arbiter te worden ontheven. De arbiter doet een daartoe strekkend verzoek aan de administrateur van het NAI, aan wie op grond van artikel 17 van het toepasselijke Arbitragereglement 2015 de bevoegdheid toekomt om over de ontheffing te beslissen. De administrateur wijst het verzoek om ontheffing af, nadat ook de voorzieningenrechter eenzelfde verzoek tot ontheffing gedaan door de erfgenamen van een inmiddels overleden procespartij heeft afgewezen. Als de arbiter in kwestie zich vervolgens zelf nogmaals tot de voorzieningenrechter lijkt te wenden met een eigen verzoek om ontheffing, wacht het arbitraal tribunaal de uitkomst daarvan niet af maar wijst het eindvonnis, dat door de arbiter niet wordt ondertekend. In een daaropvolgende vernietigingsprocedure oordeelt het hof dat het niet willen afwachten van het beroep van de arbiter op de voorzieningenrechter zo onzorgvuldig is dat de wijze van totstandkoming van het arbitraal eindvonnis in strijd is met de openbare orde, wat leidt tot vernietiging van het eindvonnis. De Hoge Raad casseert. Op grond van artikel 1029 lid 2 Rv dient op een verzoek van een arbiter tot ontheffing van zijn opdracht te worden beslist door de partijen of door een derde die daartoe door de partijen is aangewezen. Een arbiter kan een verzoek tot ontheffing van zijn opdracht op de voet van dat artikel slechts voorleggen aan de voorzieningenrechter als de partijen met dat verzoek niet instemmen en als zij niet een derde hebben aangewezen om op een dergelijk verzoek te beslissen. In dit geval is de administrateur van het NAI aangewezen als derde in de zin van artikel 1029 lid 2 Rv. Dat artikel bood in dit geval

dus geen grondslag voor een beoordeling door de voorzieningenrechter van een verzoek van de arbiter tot onthefing van zijn opdracht. De overige arbiters hoefden met hun beslissing niet de uitkomst van de gang naar de voorzieningenrechter af te wachten.

## Varia

### *Verschoningsrecht*

De Hoge Raad heeft in 2025 twee instructieve uitspraken gedaan over de reikwijdte en toepassing van het verschoningsrecht.

HR 31 januari 2025<sup>109</sup> gaat niet alleen over het hiervoor besproken onmiddellijkheidsbeginsel maar ook over het verschoningsrecht van de bedrijfsarts. Een zieke werknemer spreekt haar werkgever aan en verwijt onder meer de door het bedrijf ingeschakelde bedrijfsarts onzorgvuldige advisering. De arts wordt opgeroepen te getuigen en daartoe door de werkneemster ontslagen van zijn functioneel verschoningsrecht. De bedrijfsarts roept dat recht toch in en weigert te getuigen. Tijdens het verhoor besluit de rechter-commissaris het oordeel over het verschoningsrecht te verwijzen naar een meervoudige kamer. Het hof wijst het beroep op het verschoningsrecht van de arts af. De Hoge Raad oordeelt dat alleen informatie die noodzakelijk is voor het uitvoeren van de taken van de werkgever op het gebied van verzuimbegeleiding of re-integratie op grond van artikel 14 lid 7 Arbeidsomstandighedenwet is uitgezonderd van het functioneel verschoningsrecht van de bedrijfsarts en dat de arts dat verschoningsrecht ook mag inroepen wanneer zijn patiënt hem daarvan vrijstelt. Dat laatste is vaste rechtspraak en vindt alleen plaats onder zeer uitzonderlijke omstandigheden, die hier niet aan de orde zijn. Tot slot is het hof uitgegaan van een onjuiste rechtsopvatting, door te overwegen dat het op de weg van de bedrijfsarts ligt om te onderbouwen welk concreet belang hij heeft bij handhaving van zijn beroep op het verschoningsrecht. Het ligt niet op de weg van de verschoningsgerechtigde te onderbouwen welk concreet belang hij heeft bij handhaving van het beroep op het verschoningsrecht.

HR 3 oktober 2025<sup>110</sup> geeft praktische aanwijzingen voor de behandeling van een beroep op het verschoningsrecht in het kader van een getuigenverhoor. Twee getuigen willen niet op de geplande data worden verhoord en verzoeken de rechter-commissaris op voorhand al te beslissen over hun beroep op het familiaal verschoningsrecht. De rechter-commissaris beslist echter dat zij in beginsel wel moeten komen getuigen en dat hun beroep op het verschoningsrecht per vraag zal worden beoordeeld. Zij gaan daartegen in hoger beroep, waarop het hof de beslissing van de rechter-commissaris bekrachtigt. In cassatie overweegt de Hoge Raad dat de getuige die zich wenst te beroepen op een wettelijk verschoningsrecht of die meent een andere, bijzondere reden te hebben waarom het afleggen van een verklaring van hem niet kan worden verlangd, als regel ter terechtzitting zal moeten verschijnen om daar tegenover de rechter en de partijen, die immers belang erbij hebben dat aan deze verplichting

## De Hoge Raad heeft in 2025 twee instructieve uitspraken gedaan over de reikwijdte en toepassing van het verschoningsrecht

uitvoering wordt gegeven, de gronden van zijn weigering kenbaar en voor de rechter toetsbaar te maken. In gevallen waarin aanstonds duidelijk is dat dergelijke gronden aanwezig zijn, kan het uit praktisch oogpunt de voorkeur verdienen dat de getuige deze tevoren schriftelijk aan de rechter en de betrokken partijen bekendmaakt om verspilling van tijd en kosten te voorkomen. Indien de partij die de getuige heeft opgeroepen zich niet met deze gronden kan verenigen, zal de getuige in beginsel alsnog moeten verschijnen voordat de rechter een beslissing over de weigeringsgronden neemt. Alleen indien de partij die volhardt bij de oproeping van de getuige geen enkel in rechte te respecteren belang bij de verschijning van de getuige heeft aangevoerd, zal de getuige met een beroep daarop schriftelijk aan de rechter mogen vragen dat hij op dit punt eerst een beslissing geeft. De Hoge Raad oordeelt verder dat de beslissing van de rechter in een voorlopig getuigenverhoor, inhoudende dat het beroep van een getuige op het verschoningsrecht slaagt en dat die getuige daarom niet voor verhoor ter zitting hoeft te verschijnen, als einduitspraak over het beroep op het verschoningsrecht van de desbetreffende getuige geldt. Tegen die einduitspraak kan een rechtsmiddel worden aangewend zonder rechterlijk verlof. Een behoorlijk opgeroepen getuige die een beroep op een verschoningsrecht wil doen en in verband daarmee verzoekt niet te hoeven verschijnen, blijft dus verplicht op de voor het verhoor bepaalde dag ter zitting te verschijnen zolang op het beroep op het verschoningsrecht nog niet is beslist. De rechterlijke beslissing op dat verzoek, die erop neerkomt dat de getuige dient te verschijnen op de dag die voor het voorlopig getuigenverhoor is bepaald en ter zitting het beroep van de getuige op het verschoningsrecht verder zal worden behandeld, is een tussenuitspraak over het beroep op een verschoningsrecht. Tegen die tussenuitspraak kan alleen een rechtsmiddel worden aangewend met rechterlijk verlof. Het vorenstaande geldt zowel in een voorlopig getuigenverhoor als in een bodemprocedure. Tegen deze achtergrond verklaart de Hoge Raad het cassatieberoep in kwestie niet-ontvankelijk, omdat de beslissing van de rechter-commissaris een tussenuitspraak is en geen rechterlijk verlof voor het instellen van een rechtsmiddel is verleend. Dat het hof de getuigen in hoger beroep wel ontvankelijk heeft geacht, doet daaraan niet af. •

<sup>108</sup> ECLI:NL:HR:2025:725, NJ 2025/144.

<sup>110</sup> ECLI:NL:HR:2025:1462,

<sup>109</sup> ECLI:NL:HR:2025:162, NJ 2025/127,

NJB 2025/2400.

m.nt. J. Legemaate.